

Arkeologisk förundersökning

Boplatslämningar, gravar & hålväg i Tumbo

Järnålder

Fornlämningarna Tumbo 13:2, 25:1, 148, 32:1 & 33:1-3, Berga 1:3 & 1:5,
Tumbo socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län.

Lars Norberg



Arkeologisk förundersökning

Boplatslämningar, gravar & hålväg i Tumbo

Järnålder

Fornlämningarna Tumbo 13:2, 25:1, 148, 32:1 & 33:1-3, Berga 1:3 & 1:5,
Tumbo socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län.

Lars Norberg

*Med bidrag av:
Ivonne Dutra Leivas*

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2008

© 2008 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkeologi@dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Lars Norberg
Omslagsbild: Södermanlands län. Undersökningsområdets geografiska läge markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01672.

Nyköping 2008

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 5

Syfte och metod 5

Syfte
Metod

Landskap 6

Natur
Kultur

Resultat 10

Inledning
Södra området
Norra området

Sammanfattning 19

Referenser 21

Arkiv

Administrativa uppgifter 20

Bilagor 22

1. Anläggningsbeskrivningar Tumbo 148
2. Anläggningsregister Tumbo 148
3. Fyndregister Tumbo 148
4. Fyndregister Tumbo 32:1
5. Fyndregister Tumbo 33:1-3
6. Södra området. Förundersökningsområdet, samt avgränsade fornlämningar och schakt markerade. Skala 1:500.
7. Norra området. Förundersökningsområden, samt avgränsade fornlämningar och schakt markerade Skala 1:400.
8. Plan över schakt 7 med påträffade fynd och anläggningar Skala 1:100.



Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Undersökningsområdets geografiska belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sektor arkeologi vid Sörmlands museum har under perioden 070410 - 070426 efter beslut av länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning av fornlämningarna Tumbo 13:2, 25:1, 32:1, 33:1-3 och 148. Den arkeologiska förundersökningen utfördes med anledning av att Specialfastigheter Sverige AB har fått i uppdrag av Kriminalvårdsstyrelsen att förbättra det yttre skyddet vid Hällbyfängelset utanför Eskilstuna i Södermanlands län (se figur 2 & 3). Förbättringsarbetet innebar att två nya staket skulle uppföras, till största delen cirka 90 – 100 meter från dagens anstalt. Därutöver tillkom en yta om cirka 10 meter där man avsåg att frigöra marken från hinder. Nya ledningar skulle även dras mellan de båda yttre stängslen.

Norr och söder om Hällbyanstalten finns ett antal tidigare kända fasta fornlämningar och ett bevakningsobjekt registrerade sedan tidigare. Därutöver påträffades ytterligare en fornlämning i form av ett boplatsoområde (Tumbo 148), genom den särskilda utredning som Sörmlands museum utförde inom området under sommaren år 2006 (Svensson 2007). De sedan tidigare kända fornlämningslokalerna utgörs av en hålväg (Tumbo 13:2) ett grav- och boplatsoområde (Tumbo 25:1), ett gravfält (Tumbo 32:1) och tre sten-sättningar (Tumbo 33:1-3). De av länsstyrelsen angivna förundersökningsytorna inom planområdet uppgick till en yta om knappt 15 585 m² (se figur 3).

Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 13§, Lagen (1988:950) om kulturminnen m. m (1st dnr. 431-12223-2006). Kostnadsansvarig var Specialfastigheter Sverige AB.

Ansvarig för den arkeologiska förundersökningen var Lars Norberg som också har sammanställt föreliggande rapport tillsammans med Ivonne Dutra Leivas. Förutom ovan nämnda personer deltog även Mikael Nordin och Ingeborg Svensson i fältarbetet. Samtliga är arkeologer verksamma vid Sörmlands museum.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med förundersökningen var att fastställa utbredning i plan och djup, karaktär, datering och bevarandegrad för samtliga rubricerade fornlämningar. Avsikten var även att resultaten skulle utgöra grund för inriktning av och kostnadsberäkning för en särskild undersökning.

Ett övergripande syfte var att den arkeologiska förundersökningen om möjligt skulle klargöra om potential fanns för att besvara frågor angående fornlämnings-

miljöernas inbördes relation och funktion. Den arkeologiska förundersökningen skulle även bilda ett tillfredsställande underlag för länsstyrelsens vidare handläggning av ärendet.

Med utgångspunkt i de ovan redovisade målsättningarna formulerades ett antal grundläggande frågeställningar:

- Finns det fler anläggningar inom de aktuella exploateringsytorna?
- Vilka typer av anläggningar finns eventuellt representerade?
- Vilken eller vilka tidsperioder omfattar eventuella anläggningar?

Metod

Inför förundersökningen hade röjning av sly och skogsavverkning genomförts under den förutvarande hösten/vintern 2006. Timmer hade staplats och riset samlats i ett antal depåer i närområdet. Röjning och avverkning berörde främst Tumbo 25:1 & Tumbo 13:2 (sly) samt Tumbo 32:1 och 33:1-3 (skog). Inför arbetet riktades informationsinsatser, från såväl länsstyrelsen som Sörmlands museum till entreprenören och berörda markägare gällande fornlämningarnas geografiska belägenhet, tillika känslighet vid körning med tunga maskiner etc. Trots detta noterades, i och med att förundersökningen inleddes, att svåra körskador uppkommit på gravfältet Tumbo 32:1 i samband med avverkning eller bortforsling av timret (se nedan).

Södra området

Tumbo 13:2, Tumbo 25:1 och 148 (hålväg, grav- & boplatsoområde & boplatsoområde). Sju stycken sökschakt av varierande storlek öppnades med hjälp av grävmaskin i området söder om anstalten. Syftet med sökschakten var att bestämma fornlämningarnas och bevakningsobjektets rumsliga utbredning, samt att fastställa om de olika områdena med boplatslämningar kunde relateras rumsligen till varandra. Syftet var också att bestämma fornlämningarnas karaktär och innehåll.

De öppnade ytorna uppgick sammanlagt till 1445 m² inom det södra området. Schakten varierade mellan 4,5 och 50 meters storlek och grävdes ned till orörd marknivå. Därfter rensades ytorna för hand och påträffade lämningar markerades ut. Samtliga sökschakt och anläggningar mättes tillsammans med påträffade fynd in med hjälp av totalstation. Ett urval av anläggningarna undersöktes (helt eller delvis) och dokumenterades för hand i plan och profil i skala 1:20. Hålvägen, Tumbo 13:2, karterades med hjälp av totalstation. Vidare genomgrävdes hålvägen med maskin i sin allra nordligaste del i syfte att dokumentera en sektion.

Kol för ¹⁴C-analys samlades in från de anläggningar där sådant material förekom. Påträffat fynd- och benmaterial samlades likaledes in.

När förundersökningen i det södra området var avslutad täcktes påträffade anläggningar etc med geotextil, varefter schakten lades igen med hjälp av grävmaskin.

Norra området

Inom det norra området öppnades sammanlagt åtta sökschakt till en sammanlagd yta om cirka 203 m². *Tumbo 32:1* (gravfält). Tre stycken sökschakt, varierande mellan 8,5 och 20 meter, öppnades med hjälp av grävmaskin. Syftet med sökschakten var att fastställa fornlämningens rumsliga utbredning till dess södra delar, samt för att bedöma gravläggningarnas karaktär, antal och avgränsning gentemot varandra. Ett längre schakt förlades till hagmarken för att säkerställa att inga ytterligare lämningar fanns där. Schakten rensades för hand och undersöktes ned till orörd marknivå.

I syfte att fastställa gravarnas karaktär samt för att bedöma det inre gravskicket snittades en anläggning (A1). Då ett kärnröse kunde identifieras ansågs vidare undersökning överflödig, varför snittet ej fullföljdes ned genom gravgömmen. Vid rensning av kärnröset påträffades relativt rikligt med brända ben som insamlades för ¹⁴C- och osteologisk analys. Snittet och kärnröset täcktes därefter med markduk varvid schaktet återfylldes.

Ytterligare en grav torvades av till hälften (A4), också det i syfte att fastställa anläggningens karaktär. Vid rensning av stenpackningen påträffades ett keramikfragment av förhistorisk typ. Den avtorvade ytan täcktes även här med markduk och jordmassor.

Sökschakt och gravanläggningar beskrevs i text och mättes tillsammans med fynden in med hjälp av totalstation. Arbetet dokumenterades löpande med digital kamera.

Inom Tumbo 33:1-2 (stensättningar) öppnades fem schakt av varierande storlek för hand. Schakten varierade mellan 4,5 och 8 meter. De smalaste schakten uppgick till cirka 0,4 meters bredd. Syftet med schakten var att fastställa gravarnas rumsliga utbredning samt fastställa anläggningarnas karaktär. Två av de identifierade gravanläggningarna torvades av till omkring hälften. Samtliga schakt grävdes ned tills stenpackningar, alternativt orörd marknivå uppträdde.

Vid rensning av två av gravanläggningarna påträffades brända ben (A11, A12), som insamlades för ¹⁴C- och osteologisk analys. Sökschakt och gravanläggningar beskrevs i text och mättes tillsammans med fynden in med hjälp av totalstation. Arbetet dokumenterades löpande med digital kamera.

Naturvetenskapliga analyser

Då ärendet brådskade och den särskilda undersökningen planerades att genomföras i relativt nära anslutning till förundersökningen, fattades i samråd med läns-

styrelsen, beslut om att genomföra samtliga analyser i samband med den särskilda undersökningen. De naturvetenskapliga analyser som planeras är vedartsanalys, ¹⁴C-analys och osteologisk analys.

¹⁴C-analysen syftar tillsammans med påträffat fyndmaterial till att skapa ett kronologiskt underlag för en diskussion angående fornlämningarnas tidsställning.

Landskap

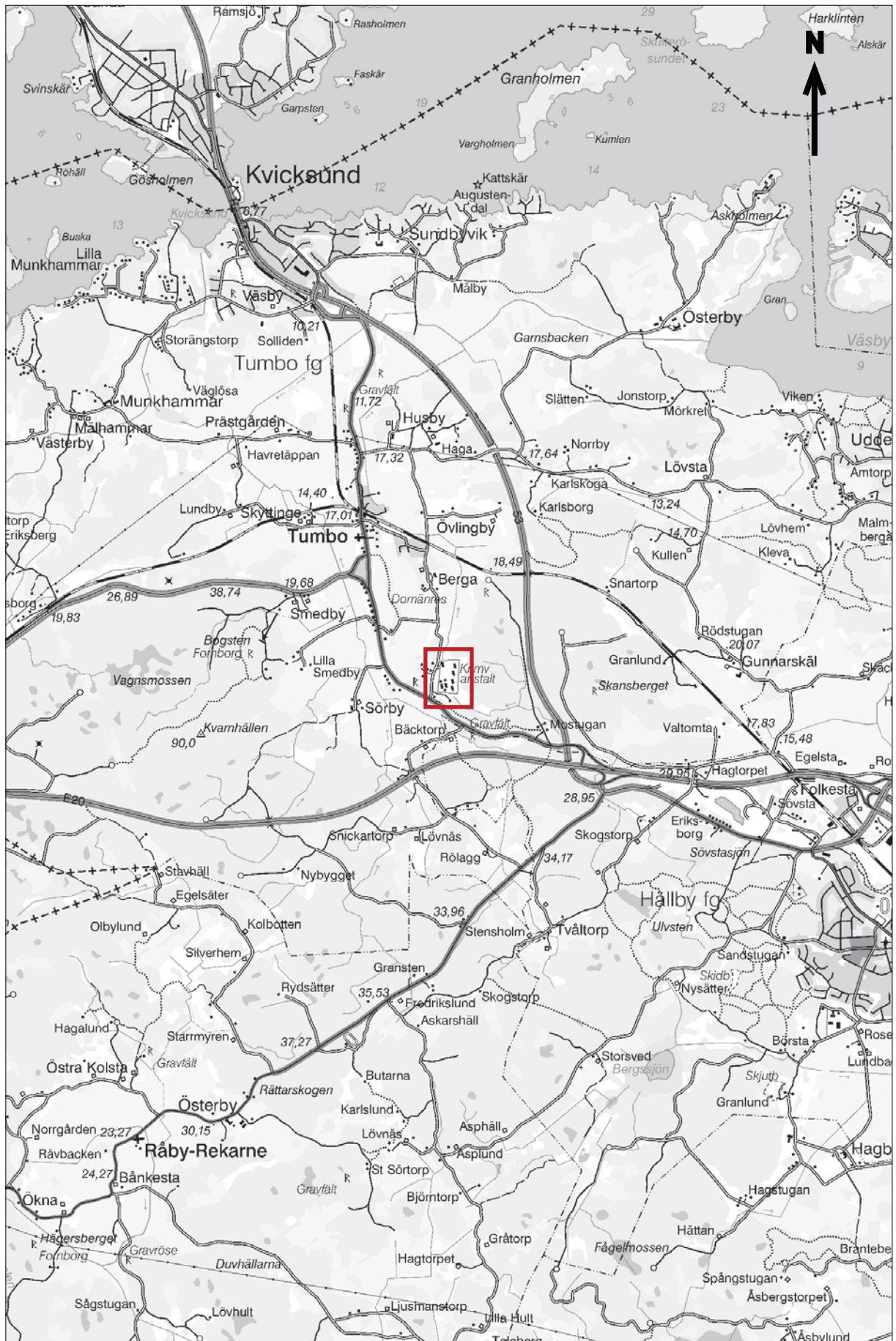
Natur

Hällbyanstalten är belägen sydöst om Tumbo (se figur 2), som ligger cirka 10 kilometer nordväst om Eskilstuna. Området är beläget mellan cirka 15 och 20 meter över havet och landskapet kan karakteriseras som mjukt kuperat innefattande hagar och mindre odlingsytor genombrutna av smärre stenbundna impediment och bergspartier, ofta bevuxna med skogsdungar. De nordöstra och östra delarna ligger i blockrik skogsmark med partier av berg i dagen. Strax sydost om anstalten återfinns ett utdikad sankare område. Området betecknas på en karta från år 1723 som mosse och användes då som vall (LMS akt nr C83-2:1). Under 1800-talet utvidgades området och sträckte sig över det område där dagens anstalt är uppförd. Marken var då enligt häradskartan och den äldre ekonomiska kartan uppodlad och användes som åkermark, fram till det att Hällbyanstalten uppfördes år 1958 (RAK id J112-74-11, RAK id J133-10g7g58 & Kriminalvårdens hemsida). På den äldre ekonomiska kartan och på dagens digitala Fastighetskarta (GSD) bär åkermarken namnet Nilsbo odling (RAK id J133-10g7g58).

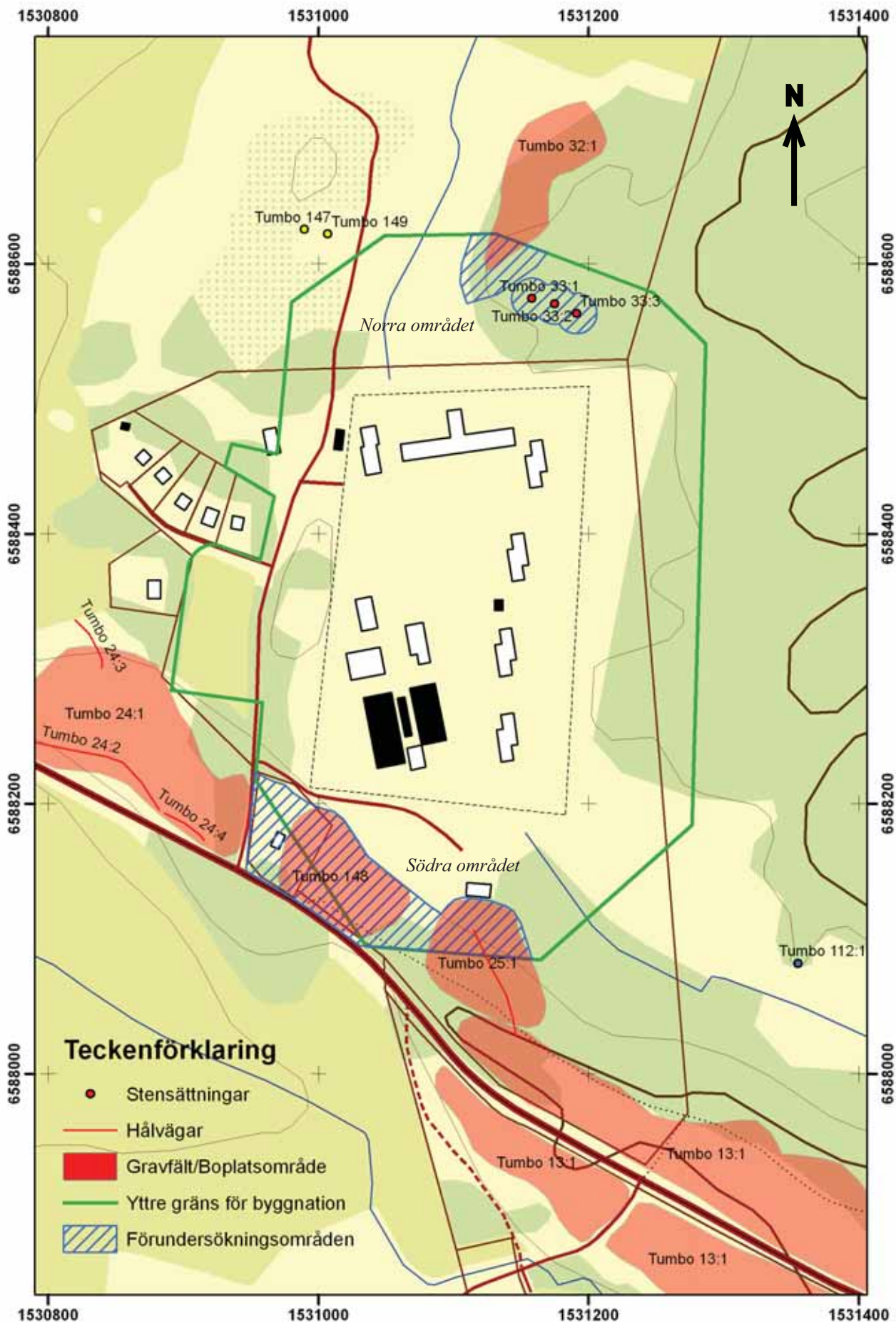
De geologiska förutsättningarna utgörs av postglacial lera, främst i norr, samt isälvsavlagringar i form av sand och grus i söder. Därtill finns mindre partier av urberg (SGU). I anslutning till de södra delarna av anstaltsområdet går Tumboåsen, en del av Strömsholmsåsen, som sträcker sig i nordsydlig riktning genom Tumbo socken.

Kultur

Hällbyanstalten är belägen inom ett område klassat som riksintresse för kulturmiljövården. Området sträcker sig längs med Tumboåsen och dess omgivningar samt omfattar den odlingsbygd och de fornlämningsmiljöer som är knutna dit. Åsen har varit en viktig kommunikationsled mellan Södermanland och de norra Mälardalskapen och har skapat goda förutsättningar för en förhistorisk bebyggelse i området. Fornlämningarna utgörs av koncentrationer av gravfält, äldre vägsträckningar (hålvägar), runstenar samt perifert liggande fornborgar. I anslutning till åsen ligger också Tumbo kyrka, som uppfördes under 1100-talet och är länets bäst bevarade romanska kyrka (Riksintressanta kulturmiljöer i Sverige 1990, s 28 & Sörmlandsbygden 1988:2, s. 227ff).



Figur 2. Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Eskilstuna 10G NO med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.



Figur 3. Utdrag ur den digitala Fastighetskartan (GSD) med fornlämningar, bevakningsobjekt & kulturhistoriska lämningar markerade (FMIS). Aktuella undersökningsområden är skrafferade med blått, medan yttre gräns för planerad byggnation är markerad med grönt. Skala 1:4000.

Gravfälten på Tumboåsen är imponerande och innehåller sammanlagt över tusen gravar. De största gravfälten (Tumbo 48:1 & Tumbo 13:1) innehåller omkring 400 gravar vardera och är två av Mälardalens största vikingatida gravfält. Vid sidan av gravfälten på Birka, är gravfälten i Tumbo bland de största i landet från den här tiden. Inom de här stora gravfälten uppgår antalet höggravar till mellan 50 och 70 procent, något som inskräper frågan om gravfältens brukningstid i relation till befolkningsunderslaget samt platsens betydelse.

Därutöver finns även varierade gravformer som fyr-sidiga stensättningar, treuddar, resta stenar samt domarringar. I anslutning till gravfälten finns på flera ställen spår efter äldre färdvägar i form av hålvägar (tex Tumbo 24:2-4 & 13:2) knutna till åsen (FMIS & Damell 1999, s. 116 ff). Runstenarna (Tumbo 44:1-6 & 43:1-2) återfinns i anslutning till kyrkan, där de använts som byggnadsmaterial, för att vid senare restaureringar åter har tagits fram. Flera av dem har ställts upp på kyrkogården. Utöver runstenarna har även en del av en så kallad Eskilstunakista påträffats i anslutning till kyrkan (FMIS).

Den stora mängden fornlämningar samt fornlämningsmiljöernas karaktär visar att området utgjort en viktig centralbygd under framförallt yngre järnålder och vikingatid. Något som förstärker bilden är också förekomsten av ortnamnen *Husby* och *Tuna*. Husby ligger i anslutning till ett av de största gravfälten (Tumbo 48:1) och Tuna kan ses i namnet Tumbo som har sitt ursprung i namnet *Tunabo*. Ortnamnen Husby och Tuna kopplas ofta samman med någon form av central organisation, daterad till yngre järnålder och tidig medeltid (se tex. Strid 1993, s. 95f och där a.a). Ytterligare

exempel på ortnamn som kan knytas till järnålderns bebyggelsemiljö är namn med efterleden - *by*, som till exempel Sörby och Smedby (Svenskt ortnamnslexikon 2003, s. 52).

Tidigare undersökningar

Inom utredningsområdet har tidigare en arkeologisk undersökning genomförts av fornlämning Tumbo 25:1. Undersökningen genomfördes år 1973 i samband med att den personalbyggnad som står på platsen idag uppfördes. Vid undersökningen undersöktes och borttogs tre stycken gravar samt ett antal boplatsanläggningar. Gravarna daterades till vikingatid (800-1050 e. Kr). Boplatsens storlek och utbredning är dock okänd, varför den kvartsår som ett bevakningsobjekt (Claréus 1981).

I närområdet har ytterligare tre arkeologiska undersökningar av intresse för sammanhanget genomförts (se figur 3). En av dessa berörde gravfältet Tumbo 13:1 beläget strax sydöst om anstalten. Undersökningen genomfördes år 1926 av Ivar Schnell och berörde sexhögar inom gravfältet. Gravarna undersöktes i samband med ombyggnation och rätning av den gamla riksvägen. Genom undersökningen kunde det bland annat konstateras att det inre gravskicket utgjordes av brandgravar och att det påträffade fyndmaterialet kunde knytas till tidig vikingatid, det vill säga 800-tal (SHM Inv. Nr 18212 & Arbman 1929). År 1970 undersöktes två högar belägna drygt femhundra meter väster om Tumbo 32:1. Den ena innehöll en stenpackning, där det inre gravskicket utgjordes av ett brandlager, medan den andra högen befanns vara plundrad. I brandlagret påträffades bland annat en handtagskam med fodral daterad till folkvandringstid/vendeltid (Magnusson, G. 1973).



Figur 4. Vy längs med Tumboåsen mot sydost. Till vänster är schakt 7, centralt till höger i bild är schakt 6. I bakgrunden syns det personalutrymme bakom vilket Tumbo 13:2 och Tumbo 25:1 är belägna, det vill säga strax till höger byggnaden. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

Gravfältet Tumbo 31:1 och boplatsen Tumbo 136:1, båda belägna knappt sjuhundra meter norr om anstalten, delundersöktes åren 1994 och 1996 i samband med byggnationen av Svealandsbanan. De gravar som undersöktes utgjordes av två högar och femton stensättningar. Det inre gravskicket utgjordes av brandgravar och fyndmaterialet kunde knytas till tidsperioden sen vendeltid-vikingatid, det vill säga 600-900 e. Kr (Hyenstrand, E. & Äijä, K. 1999).

Resultat

Inledning

För påträffade anläggningar används separata nummer serier för södra respektive norra området. Boplatslämningarna är registrerade i en A-serie (tex. A8), medan gravkonstruktionerna är ordnade i en G-serie (tex. G1). Vad gäller fynden är de registrerade i en löpande fyndnummerserie, men redovisas i bilagorna under respektive fornlämningsnummer.

Södra området

Tumbo 13:2 & 25:1

Tumbo 13:2 utgörs av en färdväg i form av en hålväg, vilken före undersökningen syntes som en drygt 90 meter lång (NNV-SSO) och 1-2,5 meter bred svacka. Hålvägen, som ställvis var upptill 1,3 meter djup, sträckte sig från det stora gravfältet Tumbo 13:1, längs en flack sluttning ned mot fångelseområdet. Knappt 30 meter av hålvägens samlade längd berördes av förundersökningsområdet. I norr genomkorsade även hålvägen ett grav- och boplatsområde, *Tumbo 25:1*, med osäker begränsning (se *Tidigare undersökningar*, Claréus 1981).

I samband med utsättning av tele- och elledningar inför den särskilda utredningen (Svensson 2007) kunde det konstateras att hålvägen blivit skadad vid tidigare markarbeten (se bilaga 6). Skadorna hade sannolikt uppkommit då man schaktat ned en teleledning tvärs genom fornlämningen. Schaktet syntes ställvis som en svagt markerad tvärgående svacka.

Området var före avverkning beväxt med tätvuxen lövsly, gräs och örter. Vegetationen avtog västerut och övergick i hagmark med spridda stenar och block synliga i markytan. Längst i norr, mot den befintliga personalbyggnaden, fanns en låg gräsbevuxen vall. Vallen utgjordes av schaktmassor som troligen blivit över då byggnaden uppfördes på sjuttioalet.

Tre schakt grävdes i anslutning till fornlämningarna Tumbo 13:2 och 25:1, S1 (a & b), S2 och S3 (se bilaga 6). Den sammanlagda ytan uppgick till knappt 344 m², och schakten grävdes till ett djup om cirka 0,1-0,3 meter. Då ytorna inom S1 delvis skiljde sig från varandra redovisas dessa som S1a & S1b. Ytorna var förbundna genom ett öst-västligt orienterat tvärgående schakt.

Schakt 1a. Schaktet var cirka 0,1-0,3 meter djupt. Under ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvskikt framkom fin gulgrå sand, med ställvisa inslag av lera och omrörda humusskikt. De bägge sistnämnda inslagen utgör troligen spåren av den tidigare utförda undersökningen i området (Claréus 1981). Vid handrensning av schaktet påträffades två fragment brända ben (F29) samt två keramikfragment (F21, F22). Då inga indikationer på fornlämning i form av anläggningar eller konstruktioner kunde påvisas, skall fynden troligen ses i relation till



Figur 5. Schakt 1a fotograferat mot söder. Det stora gravfältet Tumbo 13:1 tar vid ungefär där det glesa skogspartiet syns i bildens bakre kant. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

den tidigare undersökta fornlämningsmiljön. I schaktet syntes enstaka fragment bränd lera. Schaktet grävdes ned till orörd nivå, vilken bestod av fin gul sand. Inget av antikvariskt intresse noterades.

Schakt 1b. Schaktet grävdes till ett djup om cirka 0,2-0,3 meter. Inom det tvärgående schaktet övergick den fina gulgrå sanden i ljusgrå lera. Leran utgjorde även innehållet i den östra delen av hålvägen (Tumbo 13:2). Schaktet grävdes genom hålvägens nordligaste delar. I schaktet och i slutningen ned mot hålvägens botten, noterades enstaka bitar bränd lera, samt enstaka kolfragment. Mot hålvägens botten, det vill säga västerut övergick leran återigen i fin gråbrun sand. Lagret, som var cirka 0,05-0,1 meter tjockt, tolkades som ett avsatt sväm- och kulturlager, uppkommet dels genom vattengenomströmning längs hålvägens bottenskikt och längdriktning, dels genom nötning. I lagret, som genomsöktes översiktligt för hand genom rensning, noterades endast enstaka kolfragment. Spåren från hålvägen avtog norröver i schaktet. Schaktet grävdes ned till orörd nivå, vilken bestod av fin grå sand och lera.

Schakt 2. Cirka 0,1-0,2 meter djupt. Under ett cirka 0,1 meter tjockt torvskikt framkom enstaka stenar samt orörd mark i form av fin gulgrå sand. Inget av antikvariskt intresse noterades.

Schakt 3. Schaktet grävdes till ett djup om cirka 0,2-0,3 meter. Under ett cirka 0,1 meter tjockt torvskikt vidtog orörd mark i form av fin gul sand. I öster noterades en större grop innehållande 0,2-0,3 meter stora stenar. Gropen är möjligen resterna efter en potatiskällare alternativt en rotvälta. Inget av antikvariskt intresse noterades.

Utvärdering.

Tumbo 13:2 (färdväg i form av en hålväg). Genom den arkeologiska förundersökningen har fornlämningen avgränsats i nordlig riktning. Det kunde konstateras att det i hålvägens botten fanns ett tunt, troligen kulturpåverkat lager. Inga fynd, förutom spridda fragment av bränd lera och kolpartiklar, noterades dock i lagret. Vidare dokumenterades en skada i form av ett teleschakt som dragits rakt genom fornlämningen. Därutöver framstår hålvägen som välbevarad.

Genom sin rumsliga koppling till höggravfältet Tumbo 13:1, kan hålvägen översiktligt dateras till yngre järnålder. Det bör likväl framhållas att hålvägen kan ha nyttjats under långa tidsavsnitt, varför dateringen endast bör ses som en bakre hållpunkt. Hålvägen utgör fast fornlämning och bör undvikas alternativt omfattas av en särskild arkeologisk undersökning i händelse av exploatering.

Utvärdering.

Tumbo 25 (grav- & boplatsområde). Genom den arkeologiska förundersökningen kan det konstateras att inga ytterligare lämningar kvarligger ifrån grav- och boplatsområdet inom den förundersökta ytan. Ett fåtal spår i form av ett keramikfragment samt några små brända benfragment (F21, F22, F29), påträffades visserligen inom schakt 1a. Fynden påträffades på den plats där tre gravar samt ett flertal boplatslämningar undersöktes och borttogs 1973 (Claréus 1981), och hör troligen till den miljön. Inga ytterligare gravar eller boplatslämningar kunde iakttagas i området. Bevakningsobjektets antikvariska status bör förändras till undersökt och borttagen, varför det ej skall omfattas av en särskild undersökning i händelse av exploatering.



Figur 6. Schakt 1b fotograferat mot söder. Centralt i bilden syns den snittade hålvägen, Tumbo 13:2. Notera den konkava profilen samt det mörkare lagret mot hålvägens botten. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

Tumbo 148

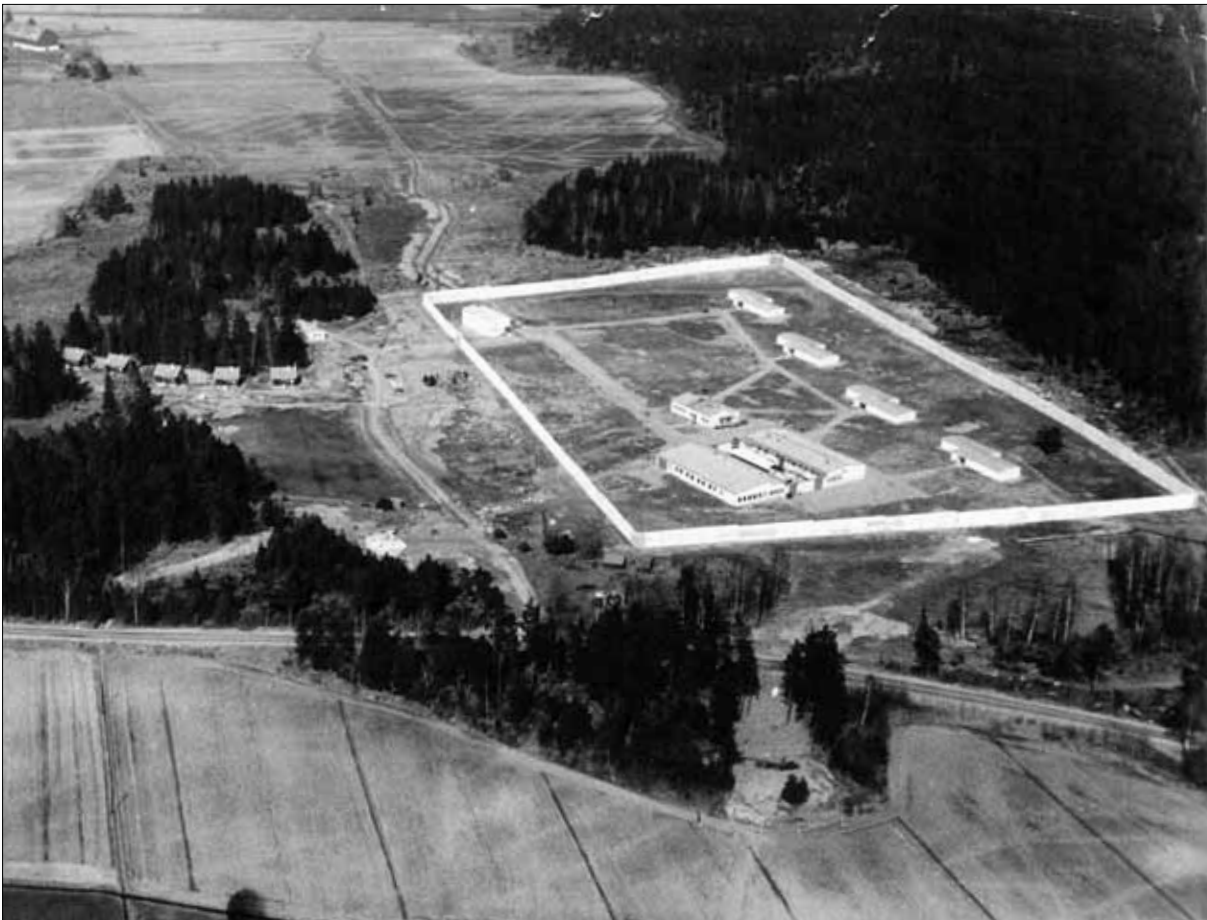
Tumbo 148 utgörs av ett boplatsoområde beläget i anslutning till Tumboåsen. Före den nu aktuella förundersökningen lokaliserades området till omgivningarna söder om Hällbyanstalten, strax öster om före detta torpet Blomstugan och väster om Tumbo 13:2 och 25:1 (se figur 3). Området beömdes vara cirka 100 x 65 meter stort, något som reviderats i samband med förundersökningen (se nedan & figur 16).

Miljön är starkt påverkad av de verksamheter som pågått här i modern tid, till exempel ledningsdragningar och dräneringsarbeten. Delar av området är också utfyllt med sprängstensmassor, något som troligen skett i samband med vägförbättringsarbeten i anslutning till den gamla riksvägen. Vid utredningen (Svensson 2007) påträffades också resterna av en numera avvecklad avloppsanläggning, vilken hört till kriminalvårdsanstalten. Idag är anläggningen riven och igenfylld, men nyttjades enligt uppgift under 1960-talet. Det är oklart när den togs ur bruk. Omfattningen av den påverkan som området utsattes för under byggnationen av såväl anstalten som avloppsanläggningen syns på flygfotot nedan (figur 7).

Området utgjordes före undersökningen till övervägande del av hagmark, samt till delar även trädgårdstomt (Blomstugan). Före avverkning var ytorna beväxta med enstaka träd och buskar samt örter och gräs. Ställvis förekom även tätvuxen lövsly. Genomgående fanns spridda stenar och block samt gropar och sänkor. Flera av stenarna var spräckta och låg ovanpå grästorven. Topografin sluttade mot norr, ned mot anstalten och de lägre liggande flacka områdena.

Fyra schakt grävdes i anslutning till fornlämningen, S4, S5, S6 och S7 (se bilaga 6). Den sammanlagda ytan uppgick till knappt 1102 m², och schakten grävdes till ett djup om cirka 0,2-0,4 meter. Schakt 4 öppnades till stora delar inom det område som var beläget mellan Tumbo 148 och 25:1. Här var tanken att fånga upp relationen mellan de bägge ytorna, det vill säga huruvida de hängde ihop eller ej.

Schakt 4. Schaktet grävdes till ett djup om cirka 0,2-0,3 meter. Under ett cirka 0,1 meter tjockt torvskikt vidtog orörd mark i form av fin gul sand. I schaktets nordvästra delar undersöktes vad som först bedömdes som en härd (A16). Efter undersökning avfärdades dock



Figur 7. Året för flygfotot är okänt, men det bör vara taget under anstaltens tidiga skede med tanke på de tydliga spåren efter omfattande markarbeten. Notera ingreppet efter den nedschaktade avloppsanläggningen i åsen söder om anstalten. Foto: Lennart Hansén, privat ägo.



Figur 8. Schakt 7 fotograferat mot söder.
Notera det mörkare kulturlagret, A89, i förgrunden. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.



Figur 9. Schakt 7 fotograferat mot norr.
Notera bland annat härden, A11, till höger i bild. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.



Figur 10. Schakt 7 fotograferat mot nordost.
Till vänster övergår hagmarken i den tomtmark som omger fd. torpet Blomstugan. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.

anläggningen som en brunnen rot. Inget av antikvariskt intresse noterades.

Schakt 5. Cirka 0,2-0,3 meter djupt. Under ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvskikt vidtog orörd mark i form av grå lera. I schaktets östra delar framkom A1, en hård, vilken undersöktes inom ramen för förundersökningen. Utöver denna enstaka anläggning noterades inget av antikvariskt intresse.

Schakt 6. Grävdes till ett djup om cirka 0,2-0,4 meter. Schaktet var till sin norra utbredning beläget inom den ovan mark väl synliga terrass som utgör resterna efter den numera rivna och igenfyllda avloppsanläggningen. Under ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvskikt vidtog i öster orörd mark i form av fin gul sand. Västerut övergick sanden relativt skarpt i grå silt och lera med inslag av stenar och block synliga i undergrunden. Området bedömdes som kraftigt påverkat av den tidigare avloppsanläggningen, och är troligen delvis nedschaktat i samband med anläggandet av densamma. I schaktets norra utlöpare syns den förutvarande anläggningen i form av påförd singel samt träplank. Därutöver syns delar av området ha utgjort åkermark, något som är synligt på äldre ekonomen. Ett mindre antal anläggningar av recent karaktär framkom dock, varav några innehöll fynd i form av yngre rödgods, porslin etc. Vidare påträffades även en hård av förmodat förhistorisk karaktär (A2), samt ett fragment förhistorisk keramik (F5) Härden undersöktes inom ramen för förundersökningen. Utöver denna enstaka anläggning noterades inget av antikvariskt intresse.

Schakt 7. Cirka 0,2-0,3 meter djupt. Under ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvskikt vidtog i söder ljusbrun humös sand utan skarpt skilje mot torven. Ytan i söder schaktades ej ned till orörd nivå då det framkom spridda järnslaggsfragment i området (se bilaga 8). Vid rensning noterades en koncentration av relativt rikliga förekomster av järnslag i schaktets sydvästra delar. Vidare framkom ett keramikfragment av förhistorisk karaktär, samt enstaka järnfragment. Genom en handgrävd meterruta kunde det konstateras att lagret, som tolkades som ett kulturlager (A98), var cirka 0,5-0,1 meter tjockt. Därunder vidtog gul grov sand. Det är oklart om slaggmaterialet härrör från förhistoriska aktiviteter, även om det finns indikationer som antyder detta. Några slaggfragment påträffades vid undersökning av de förhistoriska anläggningarna som undersöktes i schaktets norra delar (se nedan). Det bör dock tilläggas att det vid rensning av schaktet noterades att kulturlagret (A98), överlagrade en hård (A7). Det är också oklart om slaggen härrör från husbehovsmide alternativt mer omfattande produktion av järn.

Mot norr avtog kulturlagret (A98), varvid den resterande ytan, förutom längst i norr, kunde nedschaktas till orörd nivå. Steril nivå utgjordes här överlag av gul, grov sand med ställvisa förekomster av fin ljusgul sand.

I den norra halvan av schakt 7 framkom ett flertal anläggningar, av vilka åtta stycken undersöktes (A7, A11, A8, A17, A19, A20, A21 & A22). Av dessa tolkades två anläggningar som härdar (A7, A11) och en som ett brunnet stolphål (A8). Dessa anläggningar delundersöktes. Övriga avfärdades som mörkfärgningar eller rötter och utgick därför (A17, A19, A20, A21 & A22). Därutöver identifierades ytterligare härdar genom i ytan väl synliga förekomster av sot, kol och skörbränd sten (A54, A65, A67, A83, A84 & A90) Anläggningarna kvarligger orörda. Vidare dokumenterades ytterligare ett kulturlager (A89), inom vilket flera anläggningar förekom, bland annat den brunna stolpen (A8). Kulturlagret bestod av mörkbrun, något sotig sand med inslag av humus. I lagret påträffades rikliga koncentrationer av lerklining samt spridda rester av bränd lera, keramik och bränt ben. Sammantaget påträffades, inklusive kulturlagren, totalt 78 anläggningar inom schakt 7.

Utvärdering.

Tumbo 148 (boplatsområde). Genom den arkeologiska förundersökningen har fornlämningen avgränsats i samtliga riktningar. Enligt bedömningen har fornlämningens utbredning förskjutits i västlig riktning, varför boplatsen bedöms var begränsad till tomtmarken kring före detta torpet Blomstugan. I söder och i norr är området avgränsat genom sentida markingrepp, vägdragningar samt i viss mån den naturliga topografin. I väster bryts fornlämningen av ytterligare en vägdragning, varvid Tumbo 24:1 vidtar på andra sidan. Sökschakt förlades endast öster om Blomstugan, då Kriminalvården har två infartsvägar till fastigheten, en i norr och en i väster, som nyttjas kontinuerligt.

Sammantaget påträffades 95 anläggningar, varav 17 stycken fanns inom schakten S1-S6. Utöver några spridda fynd inom schakt 6, identifierades även två härdar inom schakten 5 och 6, vilka undersöktes och dokumenterades inom ramen för förundersökningen (se bilaga 6). De spridda förekomsterna av fynd och de fåtaliga anläggningarna talar för att området nyttjats under förhistorisk tid, sannolikt järnålder. Genom dels modernt jordbruksarbete, men framför allt genom anläggandet en av avloppsanläggning, har spåren efter dessa aktiviteter dock i det närmaste utplånats.

Majoriteten av anläggningarna från det södra området, 78 stycken, påträffades inom schakt 7 (S7). Åtta av dem undersöktes (A7, A11, A8, A17, A19, A20, A21, A22). Av dessa tolkades två anläggningar som härdar (A7, A11) och en som ett stolphål (A8). Dessa anläggningar undersöktes eller delundersöktes. Övriga undersökta anläggningar avfärdades som mörkfärgningar, humusfyllda svackor eller rötter och utgår därför (A17, A19, A20, A21, A22). Därutöver identifierades ytterligare härdar genom i ytan väl synliga förekomster av sot, kol och skörbränd sten (A54, A65, A67, A83, A84, A90). Anläggningarna kvarligger orörda. Vidare dokumenterades två kulturlager (A89, A98). Kulturlagren bestod

av mörkbrun, något sotig sand med inslag av humus. I A89, som var cirka 0,5-0,1 meter tjockt, påträffades rikliga koncentrationer av lerklining samt spridda fragment av bränd lera, keramik och brända ben. I samband med utredningen påträffades i det här området även en vävtyngd.

Vid rensning av A98 noterades en koncentration av järnslag. Vidare framkom keramikfragment av förhistorisk karaktär, samt enstaka järnfragment. Genom en undersökt meterruta kunde det konstateras att lagret var cirka 0,5-0,1 meter tjockt. Därunder vidtog gul grov sand. Det är oklart om slaggmaterialet härrör från förhistoriska aktiviteter, även om det finns indikationer som antyder detta. Några slagfragment påträffades i de förhistoriska anläggningarna som undersöktes i schaktets norra delar. Det bör dock tilläggas att det vid rensning av schaktet noterades att kulturlagret (A98), överlagrade en härd (A7), något som antyder en kronologisk skiktning av aktiviteterna i området. Det är också oklart om slaggen härrör från husbehovssmide, alternativt mer omfattande produktion av järn.

Anläggningarna som påträffades inom schakt 7 är av boplatskaraktär. Fynden av slagg indikerar att smidesverksamhet förekommit på platsen, samt att det möjligen föreligger en kronologisk skiktning av lämningarna i området. Fyndmaterialet utgjordes av bränd lera, lerklining, bränt ben, järnslag och keramik. Benmaterialet påträffades dels spritt inom schaktet, dels i de undersökta anläggningarna.

Då ¹⁴C-analysen ännu ej är genomförd kan inget i dagsläget sägas om dateringen av boplatsen. Först när analysen är genomförd kan en närmare tidsbestämning

av aktiviteterna på platsen göras. Det är dock inte orimligt, med tanke på den närliggande fornlämningsmiljön, att boplatsen översiktligt kan dateras till järnåldern.

Vid undersökningen av schakt 7 noterades små mängder av recenta fynd. Genom området löper ett elledningsschakt. Vidare finns omkringliggande störningar i form av en äldre brukningsväg i öster samt en täktgrop i söder. Det är naturligtvis möjligt att den tidigare omnämnda avloppsanläggningen skadat boplatsen, men det är osäkert i vilken grad den berörts. Då anläggningar påträffades i schaktväggen västerut mot Blomstugan (t.ex. A65), bedöms bevarandeförhållandena som relativt goda inom den angränsande trädgårdsmarken. Det är rentav så att torpet med sin omkringliggande, i modern tid relativt ostörda tomtmark, gett upphov till relativt goda bevarandeförhållanden, jämfört med intilliggande ytor. Boplatsområdet utgör fast fornlämning och bör omfattas av en särskild undersökning.

Norra området

Tumbo 32:1

Tumbo 32:1 utgörs av ett gravfält innefattande 45 registrerade gravar. Enligt FMIS består dessa av tre högar och 42 runda stensättningar. Fornlämningen är belägen strax väster om ett mycket sten- och blockrikt höjdparti och utbreder sig från den miljön, ut i den flacka, något sankta hagmarken.

I samband med den särskilda utredningen (Svensson 2007) kunde det konstateras att delar av gravfältet var skadat i samband med dikesgrävning. Området var före avverkning, till de delar som var belägna inom den stenbundna terrängen, beväxt med tätvuxen ogallrad blandskog. I samband med avverkningen uppkom



Figur 11. Ett exempel på de körskador som uppkom på Tumbo 32:1 i samband med avverkningen hösten 2006. Fotograferat mot norr. Foto: Lars Norberg 2007, Sörmlands museum.



Figur 12. G4 delvis avtorvad. Fotograferad mot söder. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.



Figur 13. G1 snittad med kärnröset framrensats. Graven är fotograferad mot väster. I förgrunden, framför röset och stubben, löper åkerdikedet från vänster till höger i bild. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.



Figur 14. G9 delvis avtorvad. Notera den delvis framrensade stenpackningen till vänster i bild. Fotograferad mot väster. Foto: Ingeborg Svensson 2007, Sörmlands museum.

mycket kraftiga körskador på Tumbo 32:1, och i synnerhet inom de delar som enligt planerna ska bevaras och undantas från den planerade exploateringen. Körskadorna finns kors och tvärs inom stora delar av fornlämningen, men fick störst konsekvenser i den något sanka hagmarken, där över meterbredda och halv-meterdjupa hjulspår skär genom flera identifierbara gravkonstruktioner (se figur 11).

Tre schakt grävdes inom det anvisade förundersökningsområdet S8, S9 och S10 (se bilaga 7). Den sammanlagda ytan uppgick till drygt 140 m², och schakten grävdes till ett djup om cirka 0,1-0,3 meter. Två av schakten förlades inom gravfältets södra delar för att bedöma antalet anläggningar, deras karaktär och avgränsning gentemot varandra (S8, S10). Ett längre schakt förlades till hagmarken för att säkerställa att inga ytterligare lämningar fanns där (S9). Vidare karterades samtliga synliga gravläggningar, sju stycken, inom gravfältets södra delar. Syftet var att säkerställa att inga gravar skulle komma att beröras av det planerade arbetet.

Schakt 8. Grävdes till ett djup om cirka 0,1-0,2 meter. I väster gränsade schaktet mot ett åkerdike och hagmarken, i öster mot storblockig terräng. Under ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvskikt vidtog orörd mark i form av ljusgrå lera. I schaktets nordvästra delar syntes före schaktets öppnande en högggrav (G1). Anläggningen var skadad av dikesgrävning till sin västra del. Inom S8 syntes, utöver själva gravkonstruktionen, endast ett fåtal stenar. Högggraven snittades därefter i öst-västlig riktning ned till kärnröset. Bortsett från att röset rensades i ytan lämnades detta utan vidare undersökning.

Anläggningen (G1), som var oval och cirka 7 x 5 meter stor samt 0,5 meter hög, utgjordes av ett välavgränsat kärnröse omgivet av en stenfri lerkappa. Röset var uppbyggt av 0,2-0,4 meter stora stenar och var delvis blottlagt mot diket i väster. Vid rensning av röset påträffades relativt rikligt med koncentrerade förekomster av brända ben (F32) samt ett keramikfragment (F54). Enligt den preliminära bedömningen kvarligger dock de centrala delarna av kärnröset och gravgömman. Gravanläggningen ingår som en del i gravfältet Tumbo 32:1 och utgör fast fornlämning.

Schakt 9. Cirka 0,2-0,3 meter djupt. Under ett cirka 0,1-0,12 meter tjockt torvskikt vidtog orörd mark i form av ljusgrå lera. Schaktet öppnades för att konstatera om ytterligare gravar etc, ej synliga ovan mark, kunde spåras i hagmarken. Inget av antikvariskt intresse noterades.

Schakt 10. Cirka 0,1-0,2 meter djupt. Under ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvskikt vidtog orörd mark i form av ljusgrå lera. I schaktets västra och östra delar syntes före schaktets öppnande två flacka rundade cirka 6 x 5 respektive 5 x 4 meter stora och 0,3 meter höga gravkonstruktioner (G3, G4). A4 avtorvades till hälften

i samband med förundersökningen. Bortsett från att stenpackningen rensades i ytan lämnades anläggningen därefter utan vidare undersökning. Stenpackningen var uppbyggd av 0,2-0,3 meter stora stenar. Vid rensningen påträffades ett fragment keramik av förhistorisk typ (F33). Söder om schaktet fanns G2, en högggrav, cirka 8 x 7 meter stor samt 0,7 meter hög. Norröver karterades ytterligare gravar som låg i mycket nära anslutning till det planerade arbetsföretaget (G5, G6, G7 & G8). G5 var 6 x 5, 5 meter stor och 0,3 meter hög. A6 var den största karterade högggraven. Yttermåtten uppgick till 10 x 9,5 meter samt en höjd om cirka en meter. Yttermåtten för G7 och G8 varierade mellan 5 och 7 meter samt en höjd om 0,3-0,4 meter. Samtliga gravar ingår som delar av gravfältet Tumbo 32:1.

Utvärdering

Tumbo 32:1 (gravfält). Genom förundersökningen kunde det konstateras att de gravar som direkt berörs av det planerade arbetsföretaget, utgörs av två högggravar och två flacka, jordfyllda stensättningar (G1-G4). Högggravarna är uppbyggda av en lerkappa, där det inre gravskicket utgörs av välavgränsade kärnrösen. Fynd av brända ben visar att gravskicket utgörs av kremationer. Benmaterialet framstod som relativt rikligt. Stensättningarna är uppbyggda av stenpackningar med jord- och lerfyllning. Utöver dessa gravanläggningar riskerar även stensättningen G5, samt möjligen högen G6 att beröras i samband det planerade arbetet.

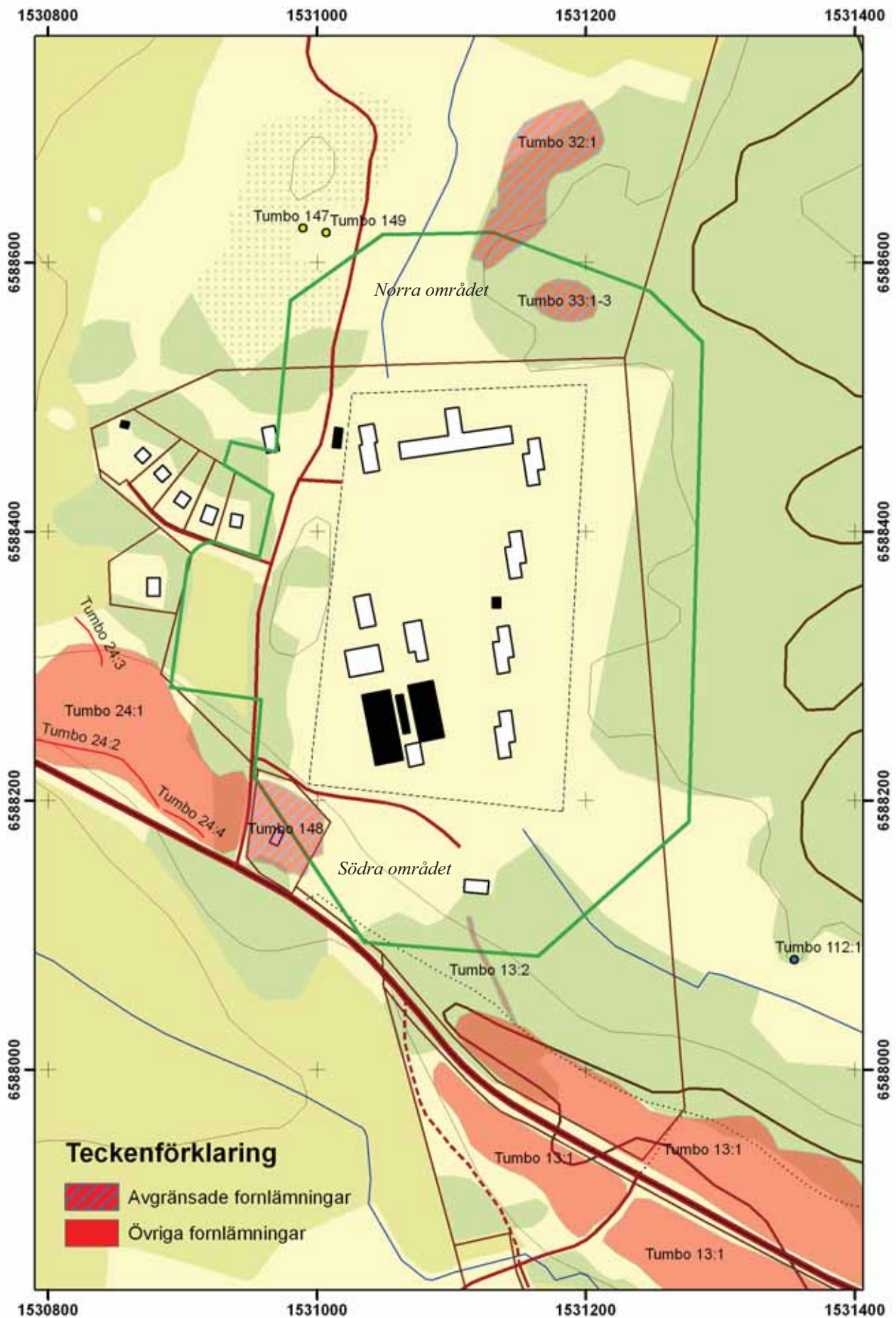
Gravfältet framstod till sin helhet som relativt välbevarat fram till avverkningen hösten/vintern 2006. I samband med detta skadades delar av gravfältet norr om förundersökningsområdet. Förutom att skadorna överlag gjort ett mycket negativt intryck på kulturmiljön som helhet, har även flera gravar direkt skadats av körspåren. Därutöver har äldre tiders dikesarbeten mellan hagmark och gravfält naggat flera av gravarna i kanten. Exempelvis är mellan en tredjedel och hälften av G1 sannolikt bortodlad. Kärnröset verkar dock till stora delar kvarligga till sin helhet.

Gravarna kan på morfologiska grunder, med hänsyn till yttre och inre gravskick, översiktligt dateras till järnålder, och då troligen till periodens senare halva. Gravfältet utgör fast fornlämning och bör undvikas alternativt omfattas av en särskild undersökning i händelse av exploatering.

Tumbo 33:1-3

Tumbo 33:1-3 utgörs enligt FMIS av tre stensättningar. Fornlämningarna är belägna i krönläge av ett mindre bergparti, delvis på berg i dagen, i en mycket sten- och blockrikt miljö. Området var före avverkning beväxt med tätvuxen ogallrad blandskog. Inom området noterades flera spräckta block, några med synliga borrhål.

Fem schakt grävdes för hand inom det anvisade förundersökningsområdet S11, S12, S13, S14 och S15 (se



Figur 16. Utdrag ur den Digitala Fastighetskartan (GSD). De genom den arkeologiska förundersökningen helt eller delvis avgränsade fornlämningarna Tumbo 13:2, 32:1, 33:1-3 & 148 är markerade med blå skraffering. Notera att Tumbo 25:1 utgår. Skala 1:4000.

bilaga 7). Den sammanlagda ytan uppgick till knappt 63 m², och samtliga schakt grävdes till ett djup om cirka 0,1 meter. Två av de identifierade gravanläggningarna torvades av till omkring hälften (G9, G10). De övriga schakten var betydligt betydligt mindre i storlek. Samtliga schakt grävdes ned tills stenpackningar uppträdde alternativt orörd marknivå. Vid rensning av två av gravanläggningarna påträffades brända ben (G11, G12). De synliga gravläggningarna, fyra stycken, karterades därefter med hjälp av totalstation.

Schakt 11. Direkt under torven framträdde en rundad cirka 6 x 6 meter stor och 0,2 meter hög välvgränsad stenpackning bestående av rundade och skärviga stenar, cirka 0,1-0,4 meter stora (G9). I anläggningens östra delar fanns ett cirka 2 meter stor block. Vid rensning av stenpackningen framkom bränt ben (F30). Stenpackningen var enskiktad, innehöll sparsamt med humös fyllning, och låg direkt på berghällen.

Schakt 12. Direkt under torven syntes en oval, cirka 10 x 6,5 meter stor och 0,4 meter hög välvgränsad stenpackning bestående av rundade och skärviga stenar, cirka 0,1-0,4 meter stora (G10). I väster noterades en kantkedja bestående av mestadels större, cirka 0,3-0,4 meter stora stenar. I anläggningens östra delar fanns ett cirka 2 meter stort block. Stenpackningen, vilken bedömdes som flerskiktad, innehöll sparsamt med humös fyllning, och låg direkt på berghällen.

Schakt 13. Direkt under torven framkom en förtätning av skärvig sten, cirka 0,05-0,2 meter stora. Inget av antikvariskt intresse noterades.

Schakt 14. Direkt under torven framkom en svåravgränsad stenpackning, cirka 5,5 x 7 meter stor och 0,2 meter hög samt bestod av 0,1-0,3 meter stora skärviga och rundade stenar (G11). Stenpackningen kan utgöra ytterligare en stensättning, men bedöms som osäker.

Schakt 15. Direkt under torven framkom en oval, cirka 9,5 x 5,5 meter stor och 0,3 meter hög välvgränsad stenpackning bestående av rundade och skärviga stenar, cirka 0,1-0,3 meter stora (G12). Vid rensning av stenpackningen framkom bränt ben (F31). Stenpackningen, som möjligen utgör två gravanläggningar, var flerskiktad och innehöll sparsamt med humös fyllning.

Utvärdering

Tumbo 33:1-3 (gravgrupp).

Genom förundersökningen kunde fornlämningsområdet för de tidigare registrerade gravarna fastställas. Vidare bedömdes anläggningarnas karaktär och bevarandegrad. Överväganden gjordes även vad gäller fornlämningarnas antal. G9 och G10 bedöms som gravar i form av stensättningar. Möjligen utgör G12 en oval, alternativt två mindre, rundade stensättningar. Därutöver iaktogs ytterligare en osäker stensättning, G11. Det samlade antalet identifierade möjliga gravar

uppgår därmed till fem stycken. Det bör dock tilläggas att området till sin helhet var mycket svårbedömt genom sin naturligt blockiga och stenrika terräng.

Gravarnas karaktär, i form av stenpackningar förlagda till en blockig och stenrik terräng med något avskilt läge från odlad mark och potentiell bebyggelse, antyder en datering till järnålderns äldre delar. Även förekomsten av i ytan spridda brända ben understryker en sådan datering. Med paralleller till andra kända exempel är det inte orimligt att förvänta sig ytterligare gravkonstruktioner i form av omarkerade depositioner av brända ben etc. Gravmiljön framstår som välbevarad överlag. Gravgruppen utgör fast fornlämning och bör omfattas av en särskild undersökning.

Sammanfattning

Sektor arkeologi vid Sörmlands museum har under perioden 070410 - 070426 efter beslut av länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning av fornlämningarna Tumbo 13:2, 25:1, 32:1, 33:1-3 och 148. Den arkeologiska förundersökningen utfördes med anledning av att Specialfastigheter Sverige AB har fått i uppdrag av Kriminalvårdsstyrelsen att förbättra det yttre skyddet vid Hällbyfängelset utanför Eskilstuna i Södermanlands län.

Norr och söder om Hällbyanstalten finns ett antal tidigare kända fasta fornlämningar och ett bevakningsobjekt som kan komma att beröras av det planerade arbetsföretaget. Fornlämningarna utgörs av en halvög (Tumbo 13:2) ett grav- och boplatsoområde (Tumbo 25:1/bevakningsobjekt), ett gravfält (Tumbo 32:1) och en gravgrupp i form av stensättningar (Tumbo 33:1-3).

Genom den arkeologiska förundersökningen har fornlämningen *Tumbo 13:2* avgränsats i nordlig riktning, det vill säga halvögens utbredning inom förundersökningsområdet. Utöver en i sammanhanget mindre skada som åsamkats fornlämningen i form av ett äldre teleschakt, framstod halvögen som välbevarad.

Genom sin rumsliga koppling till höggravfältet Tumbo 13:1, kan halvögen, som en bakre kronologisk hållpunkt, översiktligt dateras till yngre järnålder.

Vad gäller *Tumbo 25*, ett bevakningsobjekt i form av ett grav- & boplatsoområde, kan det efter förundersökningen konstateras att inga ytterligare lämningar kvarligger inom området. Visserligen påträffades några enstaka små brända benfragment samt ett keramikfragment. Dessa är dock troligen spår efter de fornlämningar som undersöktes och borttogs 1973. Inga ytterligare gravar eller boplatslämningar kunde iakttagas i området. Bevakningsobjektets antikvariska status bör därmed förändras till undersökt och borttagen.

Genom den arkeologiska förundersökningen har fornboplatområdet *Tumbo 148* avgränsats åt samtliga väderstreck. En förnyad bedömning av fornlämningens utbredning har resulterat i en förskjutning av boplatområdet västerut, varför fornlämningen i dag bedöms omgärda före detta torpet Blomstugan.

Sammantaget påträffades 95 anläggningar, varav 17 stycken fanns inom schakten S1-S6. Genom dels modernt jordbruksarbete, men framför allt genom anläggandet en av avloppsanläggning, har spåren efter eventuella boplatlämningar i det område som breder ut sig mellan schakt 7 och *Tumbo 25:1* i det närmaste utplånats.

Majoriteten av anläggningarna, 78 stycken, påträffades inom schakt 7. Dessa utgörs av härdar, stolphål och kulturlager och är således av boplatsskaraktär.

Fynd i form av slagg indikerar att smidesverksamhet förekommit på platsen. Fyndmaterialet utgjordes av bränd lera, lerklining, bränt ben, järnslag och keramik. Benmaterialet påträffades dels spritt inom schaktet, dels i de undersökta anläggningarna.

Då ¹⁴C-analysen avvaktar kan inget i dagsläget sägas om dateringen av de undersökta fornlämningen. Det är dock rimligt, med tanke på den omgivande fornlämningsmiljön, att boplaten översiktligt kan dateras till järnåldern. Eventuellt förekommer det en kronologisk skiktning inom *Tumbo 148*.

Vad gäller bevarandeförhållanden noterades relativt små mängder av recenta fynd inom schakt 7. Genom området löper även ett elledningsschakt. Vidare finns omkringliggande störningar i form av en äldre brukningsväg i öster samt en täktrop i söder. Bevarandeförhållandena bedöms dock som goda i anslutning till Blomstugan och den omgivande tomtmarken jämfört med de intilliggande ytorna österut.

Genom förundersökningen kunde det konstateras att de gravar inom *Tumbo 32:1*, ett gravfält, som direkt berörs av det planerade arbetsföretaget, utgörs av två höggravar och två flacka, jordfyllda stensättningar (G1-G4). Utöver dessa gravanläggningar riskerar även stensättningen G5, samt möjligen högen G6 att beröras i samband det planerade arbetet.

Vad gäller bevarandeförhållandena framstod gravfältet som relativt välbevarat fram till avverkningen hösten/vintern 2006. I samband med denna skadades delar av *Tumbo 32:1* kraftigt. Därutöver har äldre tiders dikesarbeten mellan hagmark och gravfält naggat flera av gravarna i kanten.

Gravarna kan på morfologiska grunder översiktligt dateras till järnålder, och då troligen till periodens senare halva.

Genom förundersökningen kunde fornlämningsområdet för *Tumbo 33:1-3* fastställas. Vidare bedömdes anläggningarnas karaktär och bevarandegrad. Överväganden gjordes även vad gäller fornlämningarnas antal. Det samlade antalet identifierade möjliga gravar uppgår till fem stycken, varför de tidigare registrerade enstaka stensättningarnas snarare ska ses som en gravgrupp. Gravmiljön framstår som välbevarad överlag.

Gravarnas karaktär, i form av stenpackningar förlagda till en blockig och stenrik terräng med något avskilt läge från odlad mark och potentiell bebyggelse, antyder en datering till järnålderns äldre delar. Även förekomsten av i ytan spridda brända ben understryker en sådan datering. Med paralleller till andra kända exempel är det inte orimligt att förvänta sig ytterligare gravkonstruktioner i form av omarkerade depositioner av brända ben etc.

Som tidigare nämnts dröjer det innan absoluta dateringar kan erhållas genom ¹⁴C-analys. Det kan ändå konstateras att det i området finns goda förutsättningar att studera relationen, dels mellan de här förundersökta järnålderslämningarna, dels förhållandet till den omgivande fornlämningsmiljön.

Tumboområdet innefattar flera unika järnåldersmiljöer, bland annat representerade av ovanligt stora höggravfält med förmodat relativt kort användningstid. En framtida undersökning av områdets bebyggelse och kommunikation (*Tumbo 148*, *Tumbo 13:2*), samt traditionellt utformade gårdsgravfält (*Tumbo 32:1*), kan på ett intressant vis sättas i relation till de stora gravfälten (t.ex *Tumbo 13:1*) samt belysa frågor om områdets bebyggelseutveckling (*Tumbo 33:1-3*), betydelse och ekonomi.

Referenser

Arbman, Holger. 1929. Ett sörmländskt gravfynd från den begynnande vikingatiden. *I: Fornvännen 1929. Årgång 24*. Stockholm.

Claréus, Carin. 1981. *Del av gravfält, vikingatid. Boplatstester, odaterade*. Fornlämning 25, Berga, Hällby, *Tumbo sn*, Södermanland. Arkeologisk undersökning 1973. *RAÄ & SHM, Rapport, Undersökningsverksamheten 1980:48*. Stockholm.

Damell, David. 1999. *Forntiden. I: Eskilstuna historia. Del 1. Forntiden och medeltiden*. Red. Bror-Erik Ohlsson. Projektet Eskilstuna historia. Eskilstuna.

Digitala fastighetskartan (GSD). *Geografiska Sverige-data. Fastighetskartan med höjddkurvor, Södermanlands län*. Lantmäteriet, Gävle.

Hyenstrand, Eva & Äijä, Karin. 1999. *Gravar vid Berga gård*. Arkeologiska förundersökningar och undersökningar, Svealandsbanan, Södermanland, Tumbo socken, Berga 1:1, RAÄ 31 & RAÄ 136. RAÄ. UV Mitt Rapport 1999:12. Stockholm.

Ekonomisk karta över Sverige, 10G 7g Tumbo. Fornlämningsöversikten. Skala 1:10 000. Lantmäteriverket 1988.

FMIS. *Informationssystemet om fornminnen, Tumbo & Torshälla socknar, Eskilstuna kommun, Södermanlands län, Riksantikvarieämbetet*. Datauttag 2008-01-30.

Gröna kartan, Södermanlands län. Geografiska Sverigedata (GSD) Kartförlaget, Gävle 1996. Gävle.

Kriminalvårdens hemsids. http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_JailInfo___2147.aspx. Datum 2008-02-14.

Magnusson, Gösta. 1973. Fornlämning 29, Berga 1:1, Tumbo sn, Södermanland. Arkeologisk undersökning 1969. RAÄ & SHM, Rapport, Uppdragsverksamheten 1973 B13. Stockholm.

Riksintressanta kulturmiljöer i Sverige. Förteckning. Underlag för tillämpning av naturresurslagen 2 kap 6§. 1990. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

SGU. Jordartskartan; 10 G Eskilstuna NO, Serie Ae nr 103. Sveriges geologiska undersökning. Uppsala 1989.

SHM. Statens historiska museer, Historiska museet, Inv. Nr 18212.

Strid, Jan Paul. 1993. *Kulturlandskapets språkliga dimension. Ortnamnen*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Svenskt ortnamnslexikon. 2003. Utarbetad inom Språk- och folkminnesinstitutet och Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. Red. Mats Wahlberg. Uppsala.

Svensson, Ingeborg. 2007. *Hällbyanstalten*. Berga 1:5, Tumbo socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Särskild utredning. Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2007:02. Nyköping

Sörmlandsbygden 1988:2. Södermanlands hembygdsförbunds årsbok. Femtiosjätte årgången. Red. Rolf Ryberg. Södermanlands hembygdsförbund.

Arkiv

Lantmäteriet i Gävle. Lantmäteriets digitala arkiv, Rikets allmänna kartverks kartarkiv (RAK)

Ekonomiska kartan, Tumbo, Södermanlands län. År 1956. RAK id: J133-10g7g58.

Häradsekonomiska kartan Tumbo socken, Södermanlands län. Okänt år. RAK id: J112-74-11.

Lantmäteriet i Gävle. Lantmäteriets digitala arkiv, Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

Akt C83-1:2. Geometrisk avfattning Berga nr 1. Upprättad av Daniel Milander år 1723. Södermanlands län, Tumbo socken.

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie: Arkeologiska meddelanden 2008:03

Södermanlands museums dnr: KN-KUS06-314

Länsstyrelsens dnr: 431-12223-2006

Tid för undersökningen: 070410-070426

Personal: Ivonne Dutra Leivas, Lars Norberg, Mikael Nordin & Ingeborg Svensson.

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige

Tumbo 10G 7g. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

x6588150,21 y1530946,13

Koordinatsystem: RT 90 2,5 gon V

Höjdsystem: RH 70

Undersökningsområde: Cirka 15 585 m².

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv. Fynd med nr 1-37, 40-43, 45-54 förvaras vid Sörmlands museum i väntan på fyndfördelning.

Bilagor

1. Anläggningsbeskrivningar Tumbo 148

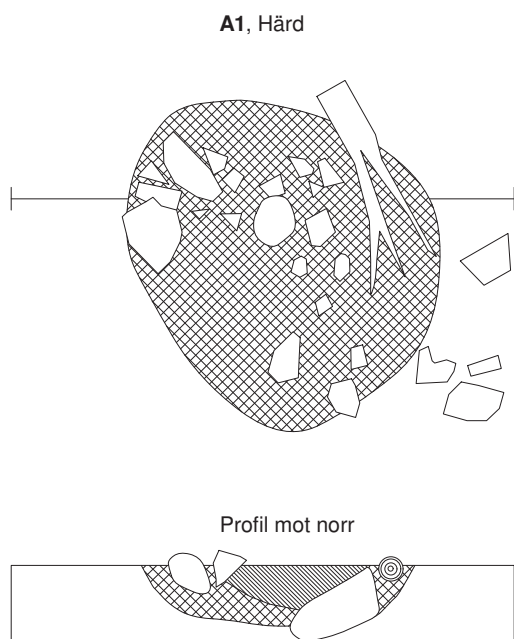
Anläggning 1

Härd, cirka 0,57 x 0,53 m stor och 0,25 m djup

Belägenhet: x6588115,40 y1531071,80 z20,32

Efter avbanning framträdde endast en mindre del av anläggningen, då delar av ytan var täckt av lera. I plan framstod den som svagt sotig med inslag av kolpartiklar samt skörbrända stenar. Stenarna i ytan var något omrörda på grund av en rot. I profil var anläggningen skålformad och fyllningen utgjordes av sot, kol och skörbrända stenar. Mot mitten förekom rikligare med humösa inslag.

Anläggningen var nedgrävd i gulgrå lera.



Anläggning 2

Härd, 0,7 x 0,6 m stor och 0,1 m djup

Belägenhet: x6588125,05 y1531023,69 z21,05

Anläggningen var tydlig avgränsad, med i ytan oregelbunden form och enstaka skörbrända stenar synliga. I profil något flammig med otydlig avgränsning och lutande botten. Fyllningen utgjordes av sotig svart humös silt med inslag av enstaka mindre skörbrända stenar.

Anläggningen var nedgrävd i grå silt.

Anläggning 3

Stolphål/nedgrävning, 0,7 x 0,5 m stor och 0,1 m djup

Belägenhet: x6588120,07 y1531024,63 z21,13

Framstod före undersökning som en anläggning, i form av ett ljusbrun sandig humöst mörkfärgning. I profil framträdde två relativt flacka nedgrävningar tolkade som stolphål. En U-format respektive en skålformad. Fyllningen i de båda utgjordes av sandig ljusbrun humus med enstaka kolstänk.

Anläggningarna var nedgrävda i moig, gulgrå sand.

Anläggning 4

Stolphål, recent 0,3 x 0,3 m stor och 0,1 m djup

Belägenhet: x6588116,96 y1531024,28 z21,17

Syntes före undersökning som en brungrå humös och sandig mörkfärgning. Framstod i profil skålformad och mycket tydlig. Fyllningen utgjordes av brungrå sand med inslag av grus samt fynd av rödgods och bränd lera.

Anläggningen var nedgrävd i moig sand.

Anläggning 5

Störhål, botten 0,25 x 0,2 m stor och 0,06 m djup

Belägenhet: x6588124,46 y1531024,23 z21,04

I plan syntes en välavgränsad, brun mörkfärgning. I profil framstod anläggningen som en störhålsliknande nedgrävning med lutande sidor och plan botten med tydlig avgränsning. Fyllning utgjordes av något humös brun silt.

Anläggningen var nedgrävd i grå sand/silt.

Anläggning 6

Nedgrävning, 0,8 x 0,6 m stor och 0,15 m djup

Belägenhet: x6588125,06 y1531026,92 z21,01

I plan syntes anläggningen som en något diffust avgränsad brun mörkfärgning med oregelbunden form. Profilen var likaledes oregelbunden. Fyllningen utgjordes av brungrå, något lerig silt med infiltration från undergrunden. I övrigt tydligt avgränsad till färgen.

Anläggningen var nedgrävd i ljusgrå silt (moig sand).

Anläggning 7

Härd, 1,05 x 1,05 m stor och 0,18 m djup.

Belägenhet: x6588160,55 y1530992,86 z21,90

Anläggningen var rundad i plan. I väster och intill fanns en större, ca 0,7 meter stor markfast sten. Anläggningen bestod av rikligt med sot och skörbränd sten samt spridda kolbitar, humus och sand. Fyllningen var överlag svart till brunsvart till färgen. Fynd av brända ben, keramik, slagg och järnfragment.

Anläggningen var nedgrävd i fin gul sand.

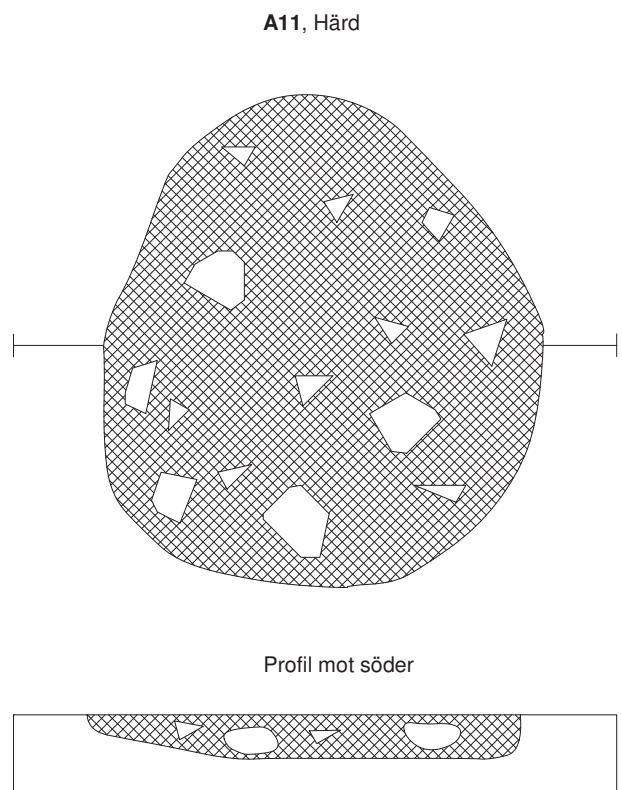
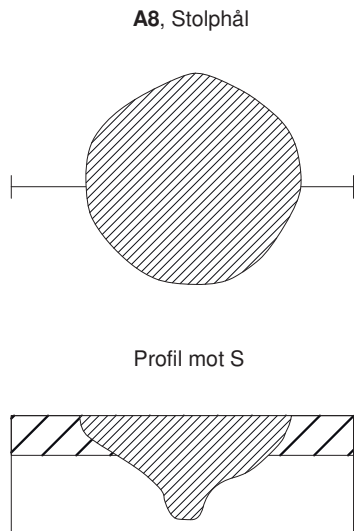
Anläggning 8

Stolphål, 0,55 x 0,55 m stor och 0,28 m djup.

Belägenhet: x6588172,31 y1530993,10 z21,34

Rundad i plan och närmast trattformig i profil. Anläggningen utgjordes av en brunnen stolpe. Innehöll rikligt med brun humus samt sot och skörbränd sten. Fynd av keramik och slagg.

Nedgrävd genom 0,1 meter tjock humöst och sotigt kulturlager (A89), brunsvart till färgen.



Anläggning 10

Nedgrävning, 0,62 x 0,52 m stor och 0,11 m djup.
Belägenhet: x6588113,04 y1531034,31 z21,31

Anläggningen var brungrå med tydlig form i plan. I profil skålformad, diffus i väster på grund av rötter. Fyllningen utgjordes av humös, brungrå sand med relativt stort inslag av rötter.

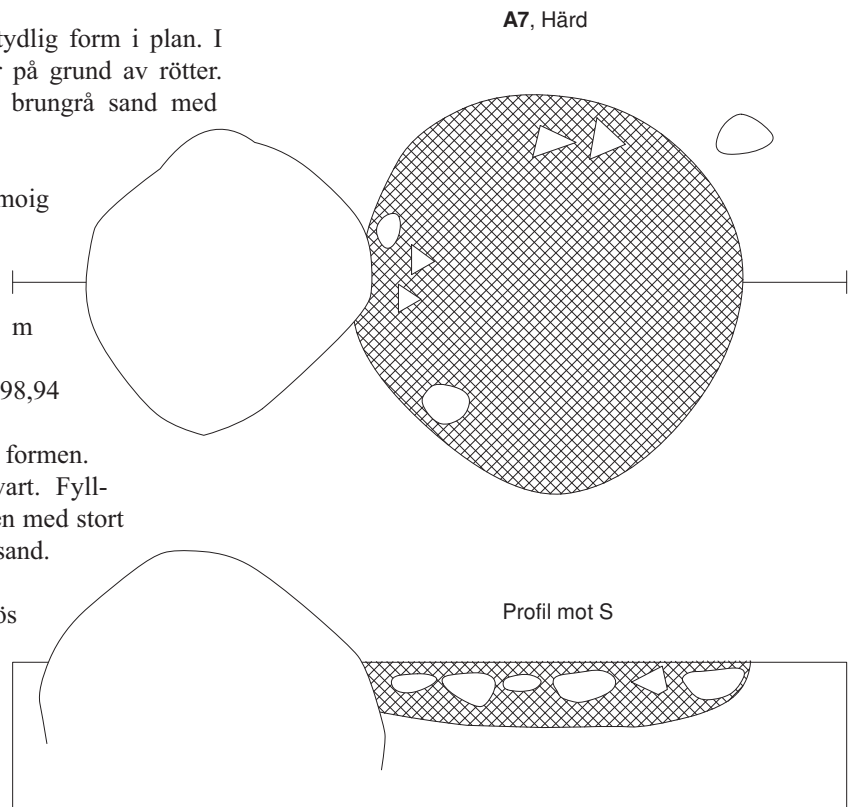
Anläggningen var nedgrävd i moig sand.

Anläggning 11

Härd, 1,3 x 1,15 m stor och 0,1 m djup.
Belägenhet: x6588165,02 y1530998,94 z21,36

Framstod i plan som rundad till formen. Till färgen flammig och brunsvart. Fyllningen utgjordes av skörbränd sten med stort inslag av sot och kol samt grusig sand.

Anläggningen var nedgrävd i humös ljusbrun fin sand samt därunder gul grusig sand.



2. Anläggningsregister Tumbo 148

| Anr | Typ | Storlek i plan | Djup | Form i plan | Form i profil | Anmärkning | x | y | z |
|-----|----------------------|----------------|------|--------------|-------------------------------|------------------|------------|------------|-------|
| 1 | Härd | 0,9 x 0,75 | 0,20 | Oval | Skålad | Delundersökt | 6588115,40 | 1531071,80 | 20,32 |
| 2 | Härd | 0,7 x 0,6 | 0,1 | Oregelbunden | Oregelbunden | Delundersökt | 6588125,05 | 1531023,69 | 21,05 |
| 3 | Stolphål/nedgrävning | 0,7 x 0,5 | 0,1 | Oval | Oregelbunden | Delundersökt | 6588120,07 | 1531024,63 | 21,13 |
| 4 | Stolphål | 0,3 x 0,3 | 0,1 | Rundad | Skålad | Delundersökt | 6588116,96 | 1531024,28 | 21,17 |
| 5 | Störhål, botten | 0,25 x 0,2 | 0,06 | Rundad | Konisk profil och plan botten | Delundersökt | 6588124,46 | 1531024,23 | 21,04 |
| 6 | Nedgrävning | 0,8 x 0,6 | 0,15 | Oregelbunden | Oregelbunden | Delundersökt | 6588125,02 | 1531026,92 | 21,01 |
| 7 | Härd | 1,05 x 1,05 | 0,18 | Rundad | Skålad | Delundersökt | 6588160,55 | 1530992,86 | 21,90 |
| 8 | Stolphål | 0,55 x 0,55 | 0,28 | Rundad | Spetsig | Delundersökt | 6588172,31 | 1530993,10 | 21,34 |
| 9 | Mörkfärgning | 0,72 x 0,53 | | Oval | | Undersökt, utgår | 6588114,56 | 1531032,46 | 21,30 |
| 10 | Nedgrävning | 0,62 x 0,52 | 0,11 | Oval | Skålad | Delundersökt | 6588113,04 | 1531034,31 | 21,31 |
| 11 | Härd | 1,3 x 1,15 | 0,1 | Oregelbunden | Oregelbunden | Delundersökt | 6588165,02 | 1530998,94 | 21,36 |
| 12 | Mörkfärgning | 0,53 x 0,38 | | Oval | | Undersökt, utgår | 6588133,26 | 1531044,08 | 20,34 |
| 13 | Mörkfärgning | 0,54 x 0,52 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588128,73 | 1531048,13 | 20,42 |
| 14 | Mörkfärgning | 0,54 x 0,51 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588126,05 | 1531051,80 | 20,42 |
| 15 | Mörkfärgning | 0,6 x 0,56 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588122,41 | 1531059,19 | 20,39 |
| 16 | Mörkfärgning | 0,44 x 0,30 | | Oval | | Undersökt, utgår | 6588112,77 | 1531056,07 | 21,10 |
| 17 | Rot | 0,39 x 0,39 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588170,01 | 1530992,96 | 21,43 |
| 18 | Rot | 0,41 x 0,31 | | Oval | | Undersökt, utgår | 6588168,91 | 1530995,30 | 21,33 |
| 19 | Rot | 0,29 x 0,22 | | Oval | | Undersökt, utgår | 6588164,24 | 1530988,26 | 21,94 |
| 20 | Rot | 0,31 x 0,24 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588163,85 | 1530988,63 | 21,95 |
| 21 | Rot | 0,2 x 0,2 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588163,52 | 1530988,91 | 21,93 |
| 22 | Rotvälta | 0,80x 0,60 | | Oval | | Undersökt, utgår | 6588168,49 | 1530997,62 | 21,24 |
| 23 | Anläggning | 0,2 x 0,18 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588146,02 | 1530991,72 | 22,49 |
| 24 | Anläggning | 0,17 x 0,14 | | Oval | | Ej undersökt | 6588146,53 | 1530991,28 | 22,48 |
| 25 | Anläggning | 0,05 x 0,03 | | Oval | | Ej undersökt | 6588147,39 | 1530990,62 | 22,48 |
| 26 | Anläggning | 0,59 x 0,35 | | Oval | | Ej undersökt | 6588149,08 | 1530985,01 | 22,59 |
| 27 | Anläggning | 0,68 x 0,4 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588150,86 | 1530980,87 | 22,59 |
| 28 | Anläggning | 0,08 x 0,07 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588156,89 | 1530983,91 | 22,42 |
| 29 | Anläggning | 0,07 x 0,07 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588156,36 | 1530985,56 | 22,33 |
| 30 | Anläggning | 0,41 x 0,34 | | Oval | | Ej undersökt | 6588157,71 | 1530985,54 | 22,29 |
| 31 | Anläggning | 0,5 x 0,49 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588158,63 | 1530986,06 | 22,32 |
| 32 | Anläggning | 0,3 x 0,3 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588157,18 | 1530987,63 | 22,22 |
| 33 | Anläggning | 0,75 x 0,45 | | Oval | | Ej undersökt | 6588156,55 | 1530991,85 | 22,21 |
| 34 | Anläggning | 0,28 x 0,25 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588154,11 | 1530992,32 | 22,28 |
| 35 | Anläggning | 0,18 x 0,13 | | Oval | | Ej undersökt | 6588153,67 | 1530991,51 | 22,31 |
| 36 | Anläggning | 0,1 x 0,1 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588154,35 | 1530988,13 | 22,29 |
| 37 | Mörkfärgning | 0,32 x 0,27 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588118,26 | 1531034,54 | 21,04 |
| 38 | Mörkfärgning | 0,39 x 0,37 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588099,86 | 1531063,63 | 21,71 |
| 39 | Mörkfärgning | 0,33 x 0,32 | | Rundad | | Undersökt, utgår | 6588092,16 | 1531094,36 | 22,05 |
| 40 | Rotvälta | 2,75 x 1,72 | | Oregelbunden | | Undersökt, utgår | 6588092,73 | 1531102,03 | 22,07 |
| 42 | Anläggning | 0,27 x 0,44 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588160,49 | 1530991,26 | 21,99 |
| 43 | Anläggning | 0,22 x 0,15 | | Oval | | Ej undersökt | 6588161,00 | 1530989,19 | 22,15 |
| 44 | Anläggning | 0,45 x 0,39 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588160,52 | 1530989,25 | 22,16 |

| Anr | Typ | Storlek i plan | Djup | Form i plan | Form i profil | Anmärkning | x | y | z |
|-----|-------------|----------------|------|--------------|---------------|--------------|------------|------------|-------|
| 45 | Anläggning | 0,45 x 0,35 | | Oval | | Ej undersökt | 6588161,04 | 1530987,65 | 22,18 |
| 46 | Anläggning | 0,26 x 0,24 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588162,35 | 1530985,85 | 22,15 |
| 47 | Anläggning | 0,55 x 0,38 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588162,87 | 1530986,04 | 22,14 |
| 48 | Anläggning | 0,36 x 0,33 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588164,11 | 1530987,13 | 22,04 |
| 49 | Anläggning | 0,22 x 0,21 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588165,22 | 1530988,62 | 21,94 |
| 50 | Anläggning | 0,35 x 0,31 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588165,74 | 1530990,32 | 21,85 |
| 51 | Anläggning | 0,3 x 0,26 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588165,16 | 1530990,46 | 21,86 |
| 52 | Anläggning | 0,55 x 0,33 | | Oval | | Ej undersökt | 6588161,17 | 1530991,02 | 21,92 |
| 53 | Anläggning | 0,31 x 0,31 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588160,55 | 1530995,42 | 21,75 |
| 54 | Härd | 1,4 x 1,1 | | Oval | | Okulärsiktad | 6588159,69 | 1530997,05 | 21,72 |
| 55 | Anläggning | 0,3 x 0,3 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588163,49 | 1530998,21 | 21,47 |
| 56 | Anläggning | 0,35 x 0,3 | | Oval | | Ej undersökt | 6588163,97 | 1530998,31 | 21,47 |
| 57 | Anläggning | 0,2 x 0,2 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588163,87 | 1530995,66 | 21,59 |
| 58 | Anläggning | 0,66 x 0,2 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588163,44 | 1530995,61 | 21,62 |
| 59 | Anläggning | 1,7 x 1,3 | | Oval | | Ej undersökt | 6588162,84 | 1530993,13 | 21,79 |
| 60 | Anläggning | 2,12 x 1,35 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588165,86 | 1530997,20 | 21,53 |
| 61 | Anläggning | 0,35 x 0,35 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588167,64 | 1530993,84 | 21,53 |
| 62 | Anläggning | 0,22 x 0,18 | | Oval | | Ej undersökt | 6588166,62 | 1530991,20 | 21,76 |
| 63 | Anläggning | 0,3 x 0,3 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588167,16 | 1530990,32 | 21,70 |
| 64 | Anläggning | 0,87 x 0,69 | | Oval | | Ej undersökt | 6588167,78 | 1530989,23 | 21,78 |
| 65 | Härd | 1,3 x 0,9 | | Oregelbunden | | Okulärsiktad | 6588168,70 | 1530987,99 | 21,77 |
| 66 | Anläggning | 0,45 x 0,4 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588168,49 | 1530989,97 | 21,68 |
| 67 | Härd | 0,56 x 0,47 | | Oval | | Okulärsiktad | 6588169,06 | 1530990,36 | 21,60 |
| 68 | Anläggning | 0,55 x 0,4 | | Oval | | Ej undersökt | 6588170,15 | 1530989,77 | 21,62 |
| 69 | Anläggning | 0,54 x 0,42 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588170,18 | 1530989,97 | 21,60 |
| 70 | Anläggning | 0,2 x 0,2 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588170,96 | 1530988,50 | 21,68 |
| 71 | Anläggning | 0,5 x 0,3 | | Oval | | Ej undersökt | 6588171,20 | 1530990,01 | 21,55 |
| 72 | Anläggning | 0,17 x 0,15 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588171,20 | 1530990,84 | 21,46 |
| 73 | Anläggning | 1,44 x 1,21 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588170,33 | 1530990,93 | 21,53 |
| 74 | Anläggning | 0,49 x 0,36 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588168,81 | 1530992,90 | 21,54 |
| 75 | Anläggning | 0,32 x 0,25 | | Oval | | Ej undersökt | 6588169,29 | 1530993,40 | 21,49 |
| 76 | Anläggning | 0,08 x 0,6 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588169,57 | 1530993,67 | 21,46 |
| 77 | Anläggning | 0,35 x 0,3 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588170,24 | 1530995,08 | 21,38 |
| 78 | Anläggning | 0,41 x 0,40 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588168,84 | 1530996,52 | 21,36 |
| 79 | Anläggning | 0,36 x 0,23 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588170,90 | 1530995,97 | 21,28 |
| 80 | Anläggning | 0,98 x 0,62 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588170,39 | 1530997,39 | 21,24 |
| 82 | Anläggning | 0,6 x 0,48 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588170,44 | 1530998,14 | 21,20 |
| 83 | Härd | 0,81 x 0,70 | | Oregelbunden | | Okulärsiktad | 6588170,74 | 1531000,36 | 21,07 |
| 84 | Härd | 1,1 x 0,95 | | Oval | | Okulärsiktad | 6588171,69 | 1530999,90 | 21,12 |
| 85 | Anläggning | 1,6 x 1,18 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588173,41 | 1530995,07 | 21,26 |
| 86 | Anläggning | 1,1 x 0,8 | | Oval | | Ej undersökt | 6588173,13 | 1530994,34 | 21,32 |
| 87 | Anläggning | 1,27 x 0,6 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588172,94 | 1530989,76 | 21,47 |
| 88 | Anläggning | 0,88 x 0,65 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588173,87 | 1530990,18 | 21,46 |
| 89 | Kulturlager | 11,44 x 4,71 | 0,1 | Oregelbunden | | Delundersökt | | | |
| 90 | Härd | 0,68 x 0,62 | | Rundad | | Okulärsiktad | 6588178,81 | 1530992,57 | 21,21 |

| Anr | Typ | Storlek i plan | Djup | Form i plan | Form i profil | Anmärkning | x | y | z |
|-----|-------------|----------------|------|--------------|---------------|--------------|------------|------------|-------|
| 93 | Anläggning | 0,58 x 0,43 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588175,14 | 1530995,64 | 21,20 |
| 94 | Anläggning | 1,32 x 0,41 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588174,39 | 1530995,49 | 21,22 |
| 95 | Anläggning | 0,82 x 0,8 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588175,48 | 1530998,79 | 21,05 |
| 96 | Anläggning | 1,2 x 0,8 | | Oregelbunden | | Ej undersökt | 6588176,25 | 1530999,31 | 21,05 |
| 97 | Anläggning | 0,36 x 0,33 | | Rundad | | Ej undersökt | 6588176,00 | 1530998,52 | 21,10 |
| 98 | Kulturlager | 13,67 x 12,5 | 0,1 | Oregelbunden | | Delundersökt | | | |

3. Fyndregister Tumbo 148

| Fnr | Anr | Sakord | Antal | Antal frag | Vikt i g | Material | Godstyp | Längd i mm | Bredd i mm | Tjocklek i mm | Anmärkning | x | y | z |
|-----|-----|--------------|-------|------------|----------|------------|---------|------------|------------|---------------|-------------------------------|------------|------------|-------|
| 1 | | Bränd lera | 8 | | 12,4 | Bränd lera | | 44 | 42 | 7,4 | Rensfynd | 6588118,29 | 1531034,24 | 21,07 |
| 2 | 4 | Kärl | 1 | 1 | 21,26 | Keramik | BII | 46,2 | 40,4 | 27,1 | Rensfynd | 6588116,89 | 1531024,36 | 21,29 |
| 3 | | Lerklining | 10 | | 59,18 | Bränd lera | | 38 | 30,5 | 13,6 | Rensfynd | 6588114,72 | 1531032,48 | 21,23 |
| 4 | | Lerklining | 10 | | 51,96 | Bränd lera | | 47 | 41,5 | | Rensfynd | 6588113,51 | 1531030,6 | 21,32 |
| 5 | | Lerklining | 2 | | 23,8 | Bränd lera | | | | | Rensfynd | 6588113,37 | 1531030,4 | 21,33 |
| 6 | 22 | Bränd lera | 1 | | 0,4 | Bränd lera | | | | | Rensfynd | 6588168,37 | 1530997,68 | 21,32 |
| 7 | | Bränd lera | 5 | | 1,64 | Bränd lera | | | | | Rensfynd | 6588168,6 | 1530999,61 | 21,24 |
| 8 | | Bränd lera | 1 | | 1,02 | Bränd lera | | | | | Rensfynd | 6588152,28 | 1530982,41 | 22,56 |
| 9 | | Slagg | 1 | | 52,06 | Slagg | | 47,2 | 38,6 | 36,2 | Rensfynd | 6588152,63 | 1530983,64 | 22,55 |
| 10 | | Slagg | 25 | | 197,64 | Slagg | | 46,4 | 30 | 27 | Rensfynd, ej magnetisk | 6588154,49 | 1530983,39 | 22,50 |
| 11 | | Jämföremål | 3 | | 12,20 | Järn | | 23 | 13,2 | 11 | Rensfynd, kraftigt korroderat | 6588155,24 | 1530984,76 | 22,42 |
| 12 | | Kärl | 1 | 1 | 6,36 | Keramik | Fast | 22 | 24 | 9 | Rensfynd, mynning, omerad | 6588154,79 | 1530985,92 | 22,38 |
| 13 | | Bränd lera | 2 | | 4,22 | Bränd lera | | 1,5 | 8,4 | 7,7 | Rensfynd | 6588156,7 | 1530984,52 | 22,41 |
| 14 | | Slagg | 1 | | 1,04 | Slagg | | 28 | 17 | 13 | Rensfynd, magnetisk | 6588157,29 | 1530984,79 | 22,35 |
| 15 | | Slagg | 1 | | 8,84 | Slagg | | | | | Rensfynd | 6588159,98 | 1530985,91 | 22,31 |
| 16 | | Bränt ben | 1 | | 0,26 | Ben | | | | | Rensfynd | 6588160,52 | 1530986,68 | 22,24 |
| 17 | | Slagg | 1 | | 17,85 | Slagg | | 42 | 23 | 20 | Rensfynd | 6588157,83 | 1530989,92 | 22,24 |
| 18 | | Jämföremål | 1 | | 5,14 | Järn | | 18 | 15 | 10,3 | Rensfynd | 6588158,06 | 1530992,19 | 22,17 |
| 19 | | Bränt ben | 1 | | 0,34 | Ben | | | | | Rensfynd | 6588155,37 | 1530991,99 | 22,26 |
| 20 | | Bränd lera | 2 | | 0,7 | Bränd lera | | | | | Rensfynd | 6588154,91 | 1530991,18 | 22,27 |
| 21 | | Kärl | 1 | 1 | 2,82 | Keramik | Fast | 21 | 19 | 9,3 | Rensfynd | 6588112,14 | 1531127,97 | 20,56 |
| 22 | | Kärl | 1 | 1 | 7,04 | Keramik | Fast | 34,6 | 19,3 | 8,4 | Rensfynd, buk | 6588115,92 | 1531127,09 | 20,40 |
| 23 | | Slagg | 1 | | 11,28 | Slagg | | 28 | 22,2 | 16,5 | Rensfynd | 6588158,28 | 1530993,85 | 22,11 |
| 24 | 42 | Slagg | 3 | | 27,38 | Slagg | | 38,4 | 25,3 | 17 | Ej magnetisk | 6588160,52 | 1530991,31 | 22,02 |
| 25 | 59 | Sintrad sten | 1 | | 30,24 | Bergart | | 52 | 33,5 | 19,6 | Rensfynd | 6588162,59 | 1530993,18 | 21,83 |
| 26 | 65 | Kärl | 1 | 12 | 14,92 | Keramik | Fast | 23 | 23 | 12 | Rensfynd | 6588168,71 | 1530988,06 | 21,78 |
| 27 | | Lerklining | 3 | | 33 | Bränd lera | | 34,6 | 22,5 | 25 | Rensfynd | 6588174,15 | 1530998,62 | 21,11 |
| 28 | | Bränt ben | 1 | | 0,14 | Ben | | | | | Rensfynd | 6588173,59 | 1530999,76 | 21,08 |
| 29 | | Bränt ben | 2 | | 0,44 | Ben | | | | | Rensfynd | 6588118,17 | 1531125,75 | 20,29 |
| 34 | 7 | Sintrad lera | 1 | | 4,42 | Bränd lera | | | | | Ugnsfodring? | 6588160,55 | 1530992,86 | 21,90 |
| 35 | 7 | Bränt ben | 1 | | 0,12 | Ben | | | | | Rensfynd | 6588160,55 | 1530992,86 | 21,90 |
| 36 | 7 | Jämföremål | 1 | | 3,66 | Järn | | 23 | 12 | 14 | Kraftigt korroderat | 6588160,55 | 1530992,86 | 21,90 |
| 37 | 7 | Slagg | 1 | | 7,36 | Slagg | | 21,5 | 20 | 10 | Ej magnetisk | 6588160,55 | 1530992,86 | 21,90 |
| 40 | 8 | Kärl | 1 | 3 | 7,06 | Keramik | Porös | 25 | 22 | 22 | Rensfynd | 6588172,31 | 1530993,10 | 21,34 |
| 41 | 8 | Slagg | 1 | | 9,1 | Slagg | | 27,2 | 19 | 15 | Magnetisk? | 6588172,31 | 1530993,10 | 21,34 |
| 42 | | Kärl | 1 | 1 | 2,68 | Keramik | Fast | 14 | 19,5 | 9,4 | Mynning | 6588174,15 | 1530998,62 | 21,11 |
| 43 | 11 | Spik | 1 | | 4,58 | Järn | | 31 | 11,5 | 15 | Defekt | 6588165,02 | 1530998,94 | 21,36 |
| 45 | | Jämföremål | 9 | | 30 | Järn | | 20 | 17 | 15 | Rensfynd, korroderat | 6588154,49 | 1530983,39 | 22,50 |
| 47 | | Slagg | 15 | | 97,18 | Slagg | | 37 | 31 | 21 | Rensfynd, ej magnetisk | 6588155,24 | 1530984,76 | 22,42 |
| 48 | | Slagg | 10 | | 48,68 | Slagg | | 33 | 15 | 19 | Rensfynd, ej magnetisk | 6588157,29 | 1530984,79 | 22,35 |
| 49 | | Jämföremål | 4 | | 12,68 | Järn | | 29 | 22,4 | 11,5 | Rensfynd, ej magnetisk | 6588118,29 | 1531034,24 | 21,07 |
| 50 | | Kärl | 1 | 1 | 23,28 | Poröslin | | 45 | 40 | 5 | Rensfynd | 6588118,29 | 1531034,24 | 21,07 |
| 51 | | Slagg | 2 | | 5,16 | Slagg | | 16 | 11 | 9 | Rensfynd, magnetisk | 6588154,49 | 1530983,39 | 22,50 |

| Fnr | Anr | Sakord | Antal | Antal frag | Vikt i g | Material | Godstyp | Längd i mm | Bredd i mm | Tjocklek i mm | Anmärkning | x | y | z |
|-----|-----|------------|-------|------------|----------|------------|---------|------------|------------|---------------|------------|------------|------------|-------|
| 52 | | Kärl | 1 | 1 | 1,54 | Keramik | Fast | 18,2 | 16,5 | | Rensfynd | 6588174,15 | 1530998,62 | 21,11 |
| 53 | 4 | Bränd lera | 1 | | 1,5 | Bränd lera | | | | | | 6588116,89 | 1531024,36 | 21,29 |

4. Fyndregister Tumbo 32:1

| Fnr | Anr | Sakord | Antal | Antal frag | Vikt i g | Material | Godstyp | Längd i mm | Bredd i mm | Tjocklek i mm | Anmärkning | x | y | z |
|-----|-----|-----------|-------|------------|----------|----------|---------|------------|------------|---------------|------------|------------|------------|-------|
| 32 | 1 | Bränt ben | | | 136,7 | Ben | | | | | | 6588607,18 | 153117,27 | 16,97 |
| 33 | 4 | Kärl | 1 | 1 | 1,78 | Keramik | Fast | 22,4 | 17,2 | | | 6588619,91 | 1531134,08 | 17,74 |
| 54 | 1 | Kärl | 1 | 3 | ? | Keramik | Fast | 28 | 20,4 | | | 6588607,18 | 153117,27 | 16,97 |

5. Fyndregister Tumbo 33:1-3

| Fnr | Anr | Sakord | Antal | Antal frag | Vikt i g | Material | Godstyp | Längd i mm | Bredd i mm | Tjocklek i mm | Anmärkning | x | y | z |
|-----|-----|-----------|-------|------------|----------|----------|---------|------------|------------|---------------|------------|------------|------------|-------|
| 30 | 9 | Bränt ben | 4 | | 0,06 | Ben | | | | | | 6588571,37 | 1531166,42 | 22,97 |
| 31 | 12 | Bränt ben | 2 | | 0,08 | Ben | | | | | | 6588572,31 | 1531199,53 | 21,97 |